

Høringsnotat med forslag til ny lov om planteforedlerrett

INNHOLDSFORTEGNELSE

1.	Hovedinnholdet i høringsnotatet.....	3
2.	Bakgrunnen for lovforslaget	5
2.1	Planteforedlingens og planteforedlerrettens betydning	5
2.2	Forholdet mellom patentlovgivningen og planteforedlerlovgivningen	6
2.3	Den internasjonale situasjonen	7
2.3.1	Den internasjonale union for beskyttelse av nye plantesorter (UPOV)	7
2.3.1.1	UPOV-konvensjonen av 1978	8
2.3.1.2	UPOV-konvensjonen av 1991	9
2.3.2	Avtalen om handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter (TRIPS)	12
2.3.3	EØS-avtalen	13
2.3.4	EFs forordning om planteforedlerrett	14
2.3.5	Konvensjonen om biologisk mangfold (Biodiversitets- konvensjonen) av 1992	15
2.3.6	FAO-traktaten om plantegenetiske ressurser for mat og landbruk	16
2.3.7	Forholdet til utviklingslandenes interesser	18
3.	Spørsmålet om Norge bør tiltre UPOV-konvensjonen av 1991	18
4.	Nærmere om innholdet i lovforslaget	19
4.1	Definisjon av begrepet ”plantesort”	19
4.1.1	Gjeldende rett	19
4.1.2	Endringsforslag	19
4.1.3	Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991	20
4.2	Planteforedlerrettens innhold	20
4.2.1	Gjeldende rett	20
4.2.2	Endringsforslag	21
4.2.3	Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991	24
4.3	Hvilke plantesorter omfattes av sortseierens enerett?	24
4.3.1	Gjeldende rett	24
4.3.2	Endringsforslag	24
4.3.3	Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991	26

4.4	Unntak fra planteforedlerrett.....	26
4.4.1	Gjeldende rett	26
4.4.2	Endringsforslag	27
4.4.3	Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991.....	28
4.5	Ytterligere unntak fra planteforedlerretten: "farmer's privilege"	28
4.5.1	Gjeldende rett	28
4.5.2	Endringsforslag	28
4.5.3	Alternativ lovbestemmelse	31
4.5.4	Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991.....	32
4.6	Opplysningsplikt overfor sortseieren	33
4.6.1	Gjeldende rett	33
4.6.2	Endringsforslag	33
4.6.3	Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991.....	34
4.7	Konsumpsjon av planteforedlerrett.....	34
4.7.1	Gjeldende rett	34
4.7.2	Endringsforslag	34
4.7.3	Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991.....	35
4.8	Planteforedlerrettens varighet.....	36
4.8.1	Gjeldende rett	36
4.8.2	Endringsforslag	36
4.8.3	Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991.....	36
4.9	Plikt til å opplyse om leverandøren av biologisk materiale	37
4.9.1	Gjeldende rett	37
4.9.2	Endringsforslag	37
4.9.3	Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991.....	40
5.	Økonomiske og administrative konsekvenser	41
6.	Merknader til de enkelte bestemmelsene	42
7.	Utkast til ny lov om planteforedlerrett	54

Vedlegg 1: UPOV-konvensjonen av 1991 i engelsk versjon

Vedlegg 2: UPOV-konvensjonen av 1991 i norsk oversettelse

1. Hovedinnholdet i høringsnotatet

Høringsnotatet inneholder forslag til ny lov om planteforedlerrett. Det foreslås at gjeldende lov om planteforedlerrett av 12. mars 1993 nr. 32 oppheves og erstattes av ny lov. Forslaget til ny lov er basert på UPOV-konvensjonen av 1991. Det foreslås derfor at en vedtakelse av ny lov samtidig innebærer Stortingets samtykke til tilslutning til denne konvensjonen.

Bakgrunnen for forslaget om å gi en ny lov om planteforedlerrett i stedet for å endre gjeldende lov er at forslaget innebærer mange endringer, noe som kan gi et uoversiktlig lovbilde dersom disse innarbeides i gjeldende lov.

Lovforslaget er en videreføring av de prinsippene gjeldende lov om planteforedlerrett av 12. mars 1993 nr. 32 bygger på. I forbindelse med vedtakelsen av gjeldende lov tiltrådte Norge UPOV-konvensjonen av 1978. UPOV-konvensjonen av 1991 ble den gang ansett å gi innehaveren av en planteforedlerrett en for sterk stilling. Økt privatisering og nedskjæring i offentlige budsjetter har siden medført økt fokus på planteforedlingens økonomiske lønnsomhet. Foredling av plantesorter tilpasset norske forhold er av like stor betydning som før og det er derfor ønskelig å sikre lønnsomheten i planteforedlervirksomhet. Åpningen i norsk patentlovgivning for patentering av planter ved gjennomføring av EFs patentdirektiv forsterker behovet for å utvide innehaverens beskyttelse. Dette for å skape et mer balansert forhold mellom disse og patentinnehavere når de bioteknologiske nyvinningene er basert på sorter som andre har planteforedlerrett til.

Norge er verken folkerettslig forpliktet til, eller forhindret fra å tiltre UPOV-konvensjonen av 1991. For å støtte opp om målsettingene i FN-konvensjonen om biologisk mangfold om en rettferdig fordeling av goder fra utnyttelse av genressurser, foreslås det at søknader om planteforedlerrett i Norge skal inneholde opplysninger om hvor det biologiske materialet som inngår i sorten er mottatt eller hentet fra (leverandør). Det diskuteres internasjonalt hvilket beskyttelsesnivå for planteforedlerrettigheter som er tilstrekkelig for å oppfylle kravene i WTO-avtalen om handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter, og hvilket beskyttelsesnivå som er ønskelig for utviklingsland. Norge er opptatt av forholdet mellom immaterielle rettigheter og utviklingslandenes interesser, og vil derfor fortsatt spille en aktiv rolle som brobygger mellom OECD-landene og utviklingslandene.

Planteforedlerrett er en form for immateriell eiendomsrett som kan meddeles nye plantesorter. Lovforslaget innebærer at en plantesort etter søknad kan gis planteforedlerrett dersom den er ny, atskillbar, ensartet og stabil. Sorten blir undersøkt ved en såkalt nyhetsprøving for å kunne fastslå om den oppfyller lovens krav.

Planteforedlerrett kan meddeles for alle planteslekter og plantearter. Innehaveren av en planteforedlerrett kalles sortseier. Sortseieren får enerett til de fleste former for kommersiell utnyttelse av plantesorten. Sortseierens samtykke er således nødvendig ved produksjon, reproduksjon eller bearbeiding av formeringsmateriale av sorten. Videre kan sorten ikke utbys for salg, selges eller på annen måte markedsføres, importeres eller eksporteres uten dennes samtykke. Formeringsmateriale av sorten kan heller ikke lagres for noen av de tidligere nevnte formål uten slikt samtykke.

Planteforedlerrettsbeskyttelsen av en sort utvides til også å omfatte såkalte "essentially derived varieties". Dette innebærer at sortseierens rettigheter også omfatter sorter som i hovedsak er utviklet fra den beskyttede sorten dersom den beskyttede sorten ikke i seg selv er utviklet fra en sort, sorter som ikke klart kan skilles fra den beskyttede sorten og sorter hvis produksjon krever en gjentatt bruk av en beskyttet sort (hybrider). Sistnevnte alternativ beskyttes for øvrig også av UPOV-konvensjonen av 1978.

Det angis imidlertid flere unntak fra sortseierens enerett. Dette gjelder for privat og ikke-kommersiell utnyttelse av sorten, utnyttelse av sorten med eksperimentelt formål og utnyttelse av sorten for foredling av nye sorter og eventuell videre utnyttelse av disse.

Det foreslås også at det gis regler om unntak fra sortseierens enerett for jordbrukere som bruker egenprodusert formeringsmateriale til formering av sorten i egen virksomhet. En jordbruker har, i henhold til lovforslaget, rett til mot vederlag å utnytte høstet materiale oppnådd ved dyrking av en beskyttet sort på egen driftsenhet til formering av sorten på eiendommen. Denne retten gjelder i forhold til sorter av følgende arter: havre, bygg, rug, hvete, rughvete og poteter. Det vederlaget som betales skal være betydelig lavere enn det vederlaget som kreves for en lisens til å produsere formeringsmateriale av sorten. Dersom avtale om vederlag ikke er inngått mellom organisasjoner som representerer sortseier og jordbruker, skal jordbrukeren betale et vederlag som utgjør 50 prosent av det vederlaget som kreves for en lisens til å produsere formeringsmateriale av sorten.

En jordbruker som dyrker en eller flere kornarter på et areal som utgjør mindre enn 200 dekar har imidlertid rett til å utnytte egenprodusert

formeringsmateriale av en beskyttet sort uten å betale vederlag, uansett størrelsen på det arealet der jordbrukeren eventuelt dyrker andre planter. En jordbruker som dyrker poteter på et areal som utgjør mindre enn 40 dekar har en tilsvarende rett til å utnytte egenprodusert formeringsmateriale av en beskyttet sort uten å betale vederlag.

Det foreslås en opplysningsplikt for jordbrukeren og den som bearbeider formeringsmateriale overfor sortseieren for at vederlag skal kunne beregnes.

Det foreslås også, som nevnt ovenfor, en plikt for søker om planteforedlerrett til å oppgi hvor det biologiske materialet som inngår i sorten er mottatt eller hentet fra (leverandør). Brudd på denne plikten kan straffesanksjoneres etter straffeloven § 166, men vil ikke kunne begrunne et avslag på en søknad om planteforedlerrett.

Planteforedlerrett gis for en begrenset periode. Det foreslås at varigheten er 25 år for alle plantesorter, med unntak av trær (og vinranker) der planteforedlerretten kan opprettholdes i 30 år.

Plantesortsnemnda behandler søknader om planteforedlerrett og fører Plantesortsregisteret, som er et register over beskyttede sorter.

Sortseiere betaler en årlig avgift så lenge sorten er registrert i Plantesortsregisteret. Videre skal det betales en søknadsavgift og en avgift for endrede forhold som medfører anmerkninger i Plantesortsregisteret. Disse avgiftene går til dekning av de kostnader som lovens administrasjon medfører. Sortseiere dekker også kostnadene ved nyhetsprøvingen.

2. Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Planteforedlingens og planteforedlerrettens betydning

Planteproduksjon er grunnlaget for all landbruksvirksomhet. Foredling av plantesorter forbedrer plantenes egenskaper. Det er svært viktig med tilgang på plantesorter som er best mulig tilpasset de ulike vekstbetingelsene i forskjellige geografiske områder. Foredling av plantesorter tilpasset norske forhold er således av stor betydning.

Planteforedlerrettsbeskyttelse gis til nye plantesorter både som et insentiv til utviklingen av jordbruk, hagebruk og skogbruk samt for å beskytte planteforedlernes interesser.

Forbedrede plantesorter er nødvendige og lønnsomme i den kvantitative og kvalitative forbedringen av matproduksjon, fornybar energi og råvarer.

Planteforedling krever betydelige investeringer i kunnskap, arbeidskraft og utstyr. Muligheten til å få enerett til utnyttelsen av en ny plantesort gir derfor planteforedleren en bedre mulighet til å få dekket kostnadene ved foredlingen og danner grunnlaget for videre investeringer. Dersom en foredler ikke har mulighet til å få beskyttet en nyutviklet plantesort, vil andre ikke kunne hindres i å dyrke frem og selge formeringsmateriale av den nyutviklede sorten, hvilket vil gjøre det vanskelig for foredleren å få dekket egne kostnader i forbindelse med foredlingen.

Planteforedlerrett som sikrer sortseiere avgift på beskyttede sorter og som samtidig er harmonisert med tilsvarende lovgivning utenlands, stimulerer til større privat satsing på planteforedling og gir mulighet for større inntekter av planteforedling i Norge. Det er viktig å sikre at både norske og utenlandske selskaper ser det økonomisk interessant å utvikle plantesorter tilpasset det norske markedet. Tidligere foregikk mye av planteforedlingen ved offentlige institusjoner. Økt privatisering samt nedskjæringer i offentlige budsjetter er nå en trend både for foredlingsindustrien i Norge og i en rekke andre land. Som følge av dette vil fokuset på den økonomiske lønnsomheten av planteforedlingen også bli forsterket.

I henhold til gjeldende lov om planteforedlerrett kan bønder fritt utnytte egenprodusert formeringsmateriale i egen virksomhet uten å betale vederlag til sortseier. Denne rettigheten kalles gjerne "farmer's privilege". I og med lov-forslaget foreslås det en innskrenkning av dette prinsippet. En slik innskrenkning vil medføre økte inntekter for planteforedlerne og økte kostnader for bøndene. Dersom det innføres en øvre grense for når vederlag skal betales samt at vederlaget reduseres i forhold til "normalt" vederlag, kan denne ulempen for bøndene avbøtes i betydelig grad samtidig som hensynet til foredlerne ivaretas.

2.2 Forholdet mellom patentlovgivningen og planteforedlerlovgivningen

Utvidelsen av sortseierens beskyttelse skaper et mer balansert forhold mellom planteforedlerrettsinnehavere av sorter og patentinnehavere av genmodifiserte organismer (GMO) når de bioteknologiske nyvinningene er basert på sorter som andre har planteforedlerrett til. Åpningen i norsk patentlovgivning for patentering av planter forsterker behovet for at en slik utvidet beskyttelse også gis plante-foredlere i norsk planteforedlerrettslovgivning. De nye patentbestemmelsene åpner ikke for patentbeskyttelse av plantesorter, men innebærer at oppfinnelser som

gjelder planter kan patenteres hvis utøvelsen av oppfinnelsen ikke er teknisk begrenset til en bestemt plantesort, jf. patentloven § 1.

Selv om beskyttelsen utvides sammenliknet med i dag, vil imidlertid ikke planteforedlerrett etter lovforslaget gi en like omfattende beskyttelse som patentering. Planteforedlere bygger vanligvis foredlingsarbeidet på allerede foredlede sorter. Lovforslaget tar hensyn til dette ved at det på visse vilkår vil være adgang til å videreforedle den beskyttede sorten og på denne måten utnytte den foredlede sorten kommersielt, uten samtykke fra sortseieren. Et patent på en oppfinnelse knyttet til et bestemt plantegen vil derimot omfatte alle planter som det patentbeskyttede genet er satt inn i og som uttrykker genets egenskaper. Dette gjelder selv om det er ulikheter i andre egenskaper.

Et sentralt siktemål med lovforslaget er derfor å skape et effektivt og modernisert beskyttelsessystem, som er bedre tilpasset de særlige behovene til den tradisjonelle planteforedlerbransjen enn patentsystemet.

2.3 Den internasjonale situasjonen

2.3.1 Den internasjonale union for beskyttelse av nye plantesorter (UPOV)

Den internasjonale union for beskyttelse av nye plantesorter (UPOV) er en uavhengig mellomstatlig organisasjon. I henhold til en avtale mellom Organisasjonen for immaterielle rettigheter (WIPO) og Den internasjonale union for beskyttelse av nye plantesorter (UPOV), er generaldirektøren i WIPO samtidig generalsekretær i UPOV. Organisasjonene har begge hovedkvarter i Genève i Sveits.

Den internasjonale konvensjon om vern av nye plantesorter ble første gang vedtatt på en diplomatkonferanse i Paris 2. desember 1961. Konvensjonen trådte i kraft 10. august 1968 etter å ha blitt ratifisert av Storbritannia, Nederland og Tyskland. Konvensjonen er senere revidert 10. november 1972, 23. oktober 1978 og 19. mars 1991 for bedre å kunne gjenspeile de tekniske utviklingene innen plante-foredling samt de erfaringer som er oppnådd etter konvensjonens ikrafttredelse. UPOV-konvensjonen av 1991 trådte i kraft 24. april 1998.

Bakgrunnen for dannelsen av UPOV var erkjennelsen av at planteforedlere bør sikres utbytte av sitt sortsmateriale og at patentretten ikke var egnet til beskyttelse av plantesorter. UPOVs formål er å fremme og støtte et effektivt system for beskyttelse av plantesorter, med det mål å stimulere og oppmuntre til utviklingen av nye plantesorter til samfunnets gode.

Pr. 9. november 2004 er i alt 58 land medlemmer av unionen. Etter ikrafttredelsen av UPOV-konvensjonen av 1991 ble de tidligere konvensjonene lukket for tiltredelse. Nye medlemsland i UPOV etter 24. april 1998 må derfor tiltre 1991-konvensjonen.

Belgia og Spania er tilsluttet konvensjonen av 1961/1972.

Argentina, Bolivia, Brasil, Canada, Chile, Kina, Colombia, Ecuador, Frankrike, Irland, Italia, Kenya, Mexico, New Zealand, Nicaragua, Panama, Paraguay, Portugal, Slovakia, Sør-Afrika, Sveits, Trinidad og Tobago, Ukraina, Uruguay og Norge er tilsluttet konvensjonen av 1978.

Australia, Aserbajdsjan, Hviterussland, Bulgaria, Kroatia, Tsjekkia, Danmark, Estland, Finland, Tyskland, Ungarn, Israel, Japan, Jordan, Kirgistan, Latvia, Litauen, Nederland, Polen, Korea, Moldova, Romania, Russland, Singapore, Slovenia, Sverige, Storbritannia, Tunisia, USA, Usbekistan og Østerrike er tilsluttet konvensjonen av 1991.

En rekke stater utover de ovenfor nevnte er i ferd med å vurdere en mulig tilknytning til UPOV-konvensjonen av 1991.

UPOVs viktigste oppgaver er å fremme internasjonal harmonisering av regelverk og samarbeid mellom medlemslandene, samt å yte hjelp til de land som ønsker å vedta regler om planteforedlerrett.

UPOV ledes av Rådet, som består av representantene fra unionens medlemsland. Hvert medlemsland har én stemme i Rådet.

Både UPOV-konvensjonen av 1978 og UPOV-konvensjonen av 1991 fastsetter minimumsregler for omfanget av den beskyttelse planteforedlerretten gir. Samtidig åpnes det for en viss grad av nasjonal tilpasning.

2.3.1.1 UPOV-konvensjonen av 1978

Konvensjonen bygger på prinsippet om nasjonal behandling. Det innebærer at et medlemsland er pliktig til, i sin nasjonale lovgivning, å gi tilsvarende planteforedlerrettsbeskyttelse som gis til egne borgere også til statsborgere og fysiske og juridiske personer bosatt eller med sete i de andre medlemslandene.

Minimumskravet for beskyttelsens rekkevidde i henhold til konvensjonen er at sortseierens samtykke kreves ved fremstilling av plantemateriale av

sorten med sikte på at sorten markedsføres kommersielt, ved utbud av sorten for salg eller ved markedsføring av sorten. Rettigheten gjelder i forhold til sortens reproduktive eller vegetative formeringsmateriale. Sortseierens rettigheter er utvidet for prydplanter eller deler av disse som normalt markedsføres for andre formål enn formering når disse utnyttes kommersielt som formeringsmateriale ved produksjon av prydplanter eller snittblomster. Disse reglene innebærer bl.a. at egenprodusert formeringsmateriale kan utnyttes i egen virksomhet uten foredlerens samtykke ("farmer's privilege").

Konvensjonen unntar fra sortseierens enerett utnyttelse av en beskyttet sort til fortsatt foredling og til markedsføring av den nye sorten ("breeder's exemption").

Minimumstiden for beskyttelsens varighet er 15 år. For vinranker, skogstrær, frukttrær og prydtrær er imidlertid minimumstiden 18 år.

Konvensjonen forplikter medlemsstatene til å gi planteforedlerrettsbeskyttelse til et minimum antall planteslekter eller plantearter. Forpliktelsen er formulert slik at beskyttelse må gis til et økende antall planteslekter og plantearter, avhengig av hvor lang tid som er gått siden det enkelte land tiltrådte konvensjonen. Innen åtte år må beskyttelse gis til minimum 24 planteslekter og plantearter.

Konvensjonen forbyr dobbeltbeskyttelse av samme plantesort. Dette innebærer at det ikke samtidig kan gis patentrett og planteforedlerrett for en plantesort.

Planteforedlerrett meddeles etter en administrativ undersøkelse av om vilkårene er oppfylt.

2.3.1.2 UPOV-konvensjonen av 1991

I likhet med de tidligere konvensjonene bygger denne konvensjonen på prinsippet om nasjonal behandling.

Til forskjell fra tidligere konvensjoner innleder UPOV-konvensjonen av 1991 med definisjoner av flere grunnleggende begreper som benyttes i konvensjonen, herunder både begrepet "foredler" og "plantesort". Førstnevnte er planteforedlerrettens subjekt, mens sistnevnte er planteforedlerrettens objekt.

Konvensjonen inneholder ikke et tilsvarende forbud mot dobbeltbeskyttelse som konvensjonen av 1978. De enkelte medlemslandene kan således gi både patent-beskyttelse og planteforedlerrettsbeskyttelse for en plantesort.

Konvensjonen forplikter medlemslandene til å gi planteforedlerrettsbeskyttelse til alle planteslekter og plantearter innen 5 år fra det tidspunktet det enkelte land er bundet av konvensjonen. For land som ikke har vært medlem av tidligere års konvensjoner gjelder en bestemmelse om at beskyttelse skal gis for alle plante-slekter og plantearter innen 10 år fra tiltredelsestidspunktet, samt at beskyttelse skal gis for minimum 15 planteslekter og plantearter før den tid.

Vilkårene for å få planteforedlerrett er at sorten er ny, atskillbar, ensartet og stabil. Vilkårene samsvarer i all hovedsak med tidligere års konvensjoner, med enkelte mindre unntak.

UPOV-konvensjonen av 1991 utvider sortseierens rettigheter i forhold til konvensjonen av 1978. Hovedprinsippet i UPOV-konvensjonen er at vederlag til sortseieren skal betales på et så tidlig stadium som mulig i produksjonskjeden. De fleste former for kommersiell utnyttelse av plantesorten omfattes. Sortseierens samtykke er således nødvendig ved produksjon, reproduksjon eller bearbeiding av formeringsmateriale av sorten. Videre kan sorten ikke utbys for salg, selges eller på annen måte markedsføres, importeres eller eksporteres uten dennes samtykke. Formeringsmateriale av sorten kan heller ikke lagres for noen av de tidligere nevnte formål uten samtykke fra sortseieren.

Foredlerretten utvides til å gjelde høstet materiale fremstilt av formeringsmateriale av sorten, dersom sortseieren ikke har hatt mulighet til å utøve sin rett på et tidligere stadium av håndteringen av materialet.

Det finnes imidlertid enkelte unntak fra sortseierens enerett. Dette gjelder for privat og ikke-kommersiell utnyttelse av sorten, utnyttelse av sorten med eksperimentelt formål og utnyttelse av sorten for foredling av nye sorter og eventuell videre utnyttelse av disse ("breeder's exemption").

I motsetning til konvensjonen av 1978 innebærer bestemmelsene om sortseierens rettigheter at bønder ikke fritt kan bruke egenprodusert formeringsmateriale i egen virksomhet. Unntak kan imidlertid fastsettes i nasjonale lovverk innenfor rimelige grenser og under hensyntagen til sortseierens legitime interesser. Unntaks-muligheten er ikke begrenset til visse planteslekter og plantearter.

Konvensjonen gir sortseieren rettigheter også i forhold til "essentially derived and certain other varieties". Dette innebærer at sortseierens

rettigheter også omfatter sorter som i hovedsak er utviklet fra den beskyttede sorten dersom den beskyttede sorten ikke i seg selv i hovedsak er utviklet fra en sort, sorter som ikke klart kan skilles fra den beskyttede sorten og sorter hvis produksjon krever en gjentatt bruk av en beskyttet sort (hybrider). Sistnevnte alternativ beskyttes for øvrig også av UPOV-konvensjonen av 1978.

Bakgrunnen for bestemmelsen om såkalte "essentially derived varieties" er at i henhold til konvensjonens hovedregel kan en beskyttet sort fritt brukes som kilde for videreforedling av nye sorter. Den plantesorten som eventuelt blir resultatet av slik videreforedling kan meddeles planteforedlerrett forutsatt at vilkårene for dette er oppfylt. Denne nye plantesorten kan utnyttes fritt uten at det oppstår noen forpliktelser ovenfor sortseieren til den opprinnelige sorten. Disse reglene kan imidlertid ha enkelte urimelige effekter som forsterkes i takt med bioteknologiens utvikling. Ved moderne bioteknologi kan det på kort tid settes et gen inn i en eksisterende plantesort som det kan ha tatt mange år å foredle frem på tradisjonelt vis, og det kan deretter søkes om planteforedlerrett til denne nye plantesorten. Bestemmelsen er således til for å gi sortseieren til den opprinnelige sorten en sterkere beskyttelse. Dersom den nye plantesorten er "essentially derived" kan denne få rettsbeskyttelse dersom vilkårene for dette er oppfylt, men den kan ikke utnyttes fritt uten samtykke fra sortseieren til den opprinnelige sorten.

Konvensjonen gir også en nærmere definisjon av når en sort skal anses "essentially derived". En plantesort skal anses "essentially derived" dersom den er utviklet på en slik måte at den har beholdt hoveddelen av den genetiske strukturen til den opprinnelige sorten.

UPOV-konvensjonen av 1991 inneholder også regler om konsumpsjon av planteforedlerrett. Hovedregelen er at sortseierens samtykke ikke er nødvendig for utnyttelse av plantemateriale som skjer etter at materialet er solgt eller på annen måte ført ut på markedet av sortseieren eller med dennes samtykke. Det gjøres imidlertid to viktige unntak fra denne regelen. For det første er videreformering av den samme plantesorten ikke lovlig uten samtykke av sortseieren. For det andre er sortseierens samtykke nødvendig ved eksport av plantesorten til et land som ikke gir beskyttelse for slike plantesorter, med unntak av tilfellet der eksportmaterialet er tiltenkt sluttkonsumering.

Sortseierens frie utnyttelse av planteforedlerretten kan innskrenkes av hensyn til den allmenne interesse. I slike tilfeller skal sortseieren motta en passende godtgjørelse. Med den allmenne interesse menes i hovedsak allmennhetens behov for matforsyning. Reglene muliggjør således tvangslisens for å møte et slikt behov.

Minimumstiden for beskyttelsens varighet fastsettes til å være 20 år for alle planteslekter og plantearter, med unntak av trær og vinranker der minimumstiden er 25 år.

Konvensjonen inneholder også bestemmelser om sortsnavn. Sorten skal benevnes med et navn som skal være dens genetiske benevnelse. Navnet skal muliggjøre en identifisering av sorten.

Dersom det oppdages at et av de grunnleggende vilkårene for meddelelse av planteforedlerrett; nyhetskravet eller atskillbarhetskravet, ikke var oppfylt da planteforedlerretten ble meddelt, skal planteforedlerretten kjennes ugyldig. Dersom sorten ikke lenger oppfyller vilkårene om ensartethet eller stabilitet, kan planteforedlerretten opphøre etter vedtak.

Konvensjonen inneholder også en rekke regler om UPOVs organisasjon. Medlemmene i unionen er de land eller mellomstatlige organisasjoner som er medlem av en av konvensjonene.

Hvert medlemsland har én stemme i Rådet. De offisielle språkene er engelsk, fransk, tysk og spansk.

Medlemslandene betaler en årlig kontingent til unionen. Størrelsen på kontingenten fastsettes av det enkelte medlemsland.

2.3.2 Avtalen om handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter (TRIPS)

Avtalen om handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter (TRIPS) trådte i kraft for Norge vedkommende 1. januar 1995.

TRIPS-avtalen artikkel 27 nr. 3 bokstav b fastslår at medlemmene kan utelukke fra patenterbarhet:

”planter og dyr bortsett fra mikroorganismer, samt hovedsakelig biologiske fremgangsmåter for produksjon av planter og dyr, bortsett fra ikke-biologiske og mikrobiologiske fremgangsmåter. Medlemmene skal imidlertid beskytte plantesorter ved hjelp av patenter eller ved et effektivt system sui generis, eller ved en kombinasjon. Bestemmelsene i dette ledd skal gjennomgås på nytt fire år etter den dag WTO-avtalen er trådt i kraft.”

Dette innebærer at medlemslandene i WTO er forpliktet til å ha en form for beskyttelse av plantesorter, enten i form av patent, ved et effektivt sui

generis system eller ved en kombinasjon av disse. Norges holdning er at nasjonal rett i overensstemmelse med UPOV-konvensjonen av 1978 oppfyller TRIPS-avtalens krav til å ha et effektivt sui generis system. Tiltredelse til UPOV-konvensjonen av 1991 anses således ikke påkrevet for å oppfylle TRIPS-avtalens krav på dette punkt. Andre systemer for beskyttelse av plantesorter kan imidlertid også oppfylle kravet i TRIPS-avtalen. Nasjonal beskyttelse i henhold til UPOV-systemet er således tilstrekkelig, men ikke nødvendig, for å oppfylle kravet i TRIPS-avtalens artikkel 27 nr. 3 bokstav b.

I tråd med mandatet fra WTO-ministermøtet i Doha pågår det nå en gjennomgang av artikkel 27 nr. 3 bokstav b i TRIPS-rådet. Det er i den forbindelse gitt uttrykk for svært ulike oppfatninger om hva et effektivt sui generis system for beskyttelse av plantesorter innebærer. Utviklingsland, herunder gruppen av afrikanske land, understreker at slike systemer må være tilpasset lokale forhold og behov. Norge har, i likhet med EU, påpekt at TRIPS-avtalen gir landene forholdsvis stor frihet til selv å fastsette hvor effektivt systemet for beskyttelse av plantesorter skal være og å tilpasse det til ulike nasjonale situasjoner.

TRIPS-avtalen har videre bestemmelser om nasjonal behandling i artikkel 3 som fastslår at hvert medlem skal gi andre medlemmers borgere (medlemmer i WTO) en behandling som ikke er mindre gunstig enn den behandling det gir egne borgere med hensyn til vern av immateriell eiendom. På planteforedlerretts-området er denne forpliktelsen i dag ivaretatt i planteforedlerloven § 1 siste ledd som bestemmer at Kongen ved forskrift eller enkeltvedtak kan bestemme at planteforedlerrett kan meddeles i andre tilfeller enn nevnt i første punktum av bestemmelsen. Forskrift om planteforedlerrett bestemmer i § 2 første ledd at planteforedlerrett kan meddeles sortseiere som har bopel eller sete i, eller er statsborger av, et land som er tilsluttet Verdens handelsorganisasjon.

2.3.3 EØS-avtalen

EØS-avtalen har ingen bestemmelser som særskilt angår rettsbeskyttelse av plantesorter.

Avtalens protokoll 28 inneholder generelle bestemmelser om immaterielle rettigheter. Protokollens artikkel 1 nr. 3 fastslår at EFTA-landene, på anmodning og etter konsultasjon mellom de kontraherende partene, skal tilpasse sin lovgivning om immaterialrett for minimum å oppnå det samme beskyttelsesnivået for immaterielle rettigheter som er rådende i det europeiske fellesskapet på det tidspunktet EØS-avtalen undertegnes. EØS-avtalen ble undertegnet 5. februar 1992, mens EF-forordning nr. 2100/94 av

27. juli 1994 om planteforedlerrett først trådte i kraft 27. april 1995. En rekke EU-land hadde imidlertid før dette tidspunktet nasjonale planteforedlerrettsordninger i tråd med UPOV-systemet. Det kan derfor hevdes at protokoll 28 artikkel 1 nr. 3 pålegger EØS-landene en forpliktelse til ha nasjonale ordninger som gir en tilsvarende beskyttelse.

Da Norge er tilknyttet UPOV-konvensjonen av 1978 og gir beskyttelse for plantesorter i medhold av planteforedlerrettsloven, legges det til grunn at en eventuell forpliktelse som pålegges etter protokoll 28 er oppfylt for Norges del.

Artikkel 8 i protokollen bestemmer videre at de kontraherende partene skal gå inn i forhandlinger for å legge til rette for at de EFTA-land som er interessert i det skal kunne delta i fremtidige reguleringer av immaterielle rettigheter som vedtas som en del av EU-regelverket. EFTA-landene pålegges her ingen forpliktelser til å vedta et slikt regelverk. EU-landene forplikter seg imidlertid til å forhandle om slike ordninger dersom et EFTA-land ønsker det.

2.3.4 EFs forordning om planteforedlerrett

EF-forordning nr. 2100/94 av 27. juli 1994 etablerer et planteforedlerrettssystem for det europeiske fellesskapet. Forordningen trådte i kraft 27. april 1995 og er i overensstemmelse med UPOV-konvensjonen av 1991. Planteforedlerrett meddelt i henhold til EF-forordningen har virkning innenfor territoriet til alle EU-landene, hvilket innebærer at det er tilstrekkelig med én søknad om planteforedlerrett fra sortseier for at beskyttelse skal kunne oppnås i alle unionens medlemsland. Forordningen er ikke innlemmet i EØS-avtalen og er derfor ikke bindende for Norge. Dette skyldes blant annet at forordningen administreres av EU-organer og harmoniserer således ikke med to pilar-systemet som EØS-avtalen bygger på. En innlemmelse av forordningen ville også muligens reist konstitusjonelle problemer for Norge.

Statsborgere i et land som er medlem av EU eller UPOV, samt de med bopel eller sete i et slikt land, kan søke om planteforedlerrett i henhold til forordningen. Varigheten av en meddelt planteforedlerrett er 30 år for trær og vinranker og 25 år for øvrige plantesorter. EUs plantesortsmyndighet kan meddele planteforedlerrett.

EF-forordningen åpner for at hvert enkelt land kan ha en nasjonal planteforedlerrettsordning i tillegg til EF-systemet. Artikkel 92 fastslår imidlertid at en plante-sort som er blitt tildelt planteforedlerrett i henhold til EF-forordningen ikke samtidig kan meddeles en nasjonal planteforedlerrett

eller en nasjonal patentrett. Alle EUs medlemsstater, med unntak av Hellas, Kypros, Luxemburg og Malta, har en slik nasjonal planteforedlerrettsordning som er forenlig med en av UPOV-konvensjonene.

EF-forordningen inneholder nærmere bestemmelser om "farmer's privilege" i artikkel 14. Bestemmelsene antas å være i overensstemmelse med UPOV-konvensjonen av 1991s bestemmelser om "farmer's privilege" i artikkel 15 (2). EU har imidlertid ikke, som mellomstatlig organisasjon, tiltrådt UPOV-konvensjonen av 1991.

I henhold til forordningen har jordbrukere rett til å bruke egenprodusert formeringsmateriale av en beskyttet sort, bortsett fra hybrider og syntetiske planter, til videreformering på egen driftsenhet. Denne rettigheten gjelder i forhold til særskilt opplistede plantearter. Disse er følgende:

Fôrvekster: Cicer arietinum L. (kikert), Lupinus luteus L. (gul lupin), Medicago sativa L. (luserne), Pisum sativum L. (hageert), Trifolium alexandrinum L. (alexandrinekløver), Trifolium resupinatum L. (vendekløver), Vicia faba (bønnevikke) og Vicia sativa L. (fôrvikke),
Kornarter: Avena sativa (havre), Hordeum vulgare L. (bygg), Oryza sativa L. (ris), Phalaris canariensis L. (kanarigras), Secale cereale L. (rug), X Triticosecale Wittm. (rughvete), Triticum aestivum L. emend. Fiori et Paol. (hvete), Triticum durum Desf. (durumhvete) og Triticum spelta L. (spelthvete),
Poteter: Solanum tuberosum (poteter) og
Olje- og fiberplanter: Brassica napus L. - partim - (raps), Brassica rapa L. - partim - (rybs) og Linum usitatissimum (lin).

Jordbrukere er pliktig til å betale en passende erstatning til sortseieren for slik bruk av beskyttede sorter. Erstatningen skal imidlertid være vesentlig lavere enn den erstatning som må betales for en lisens til å produsere formeringsmateriale av den samme sorten i det samme området.

Såkalte "small farmers" unntas fra plikten til å betale erstatning for slik bruk av beskyttede sorter. EF-forordning nr. 1768/95 inneholder nærmere bestemmelser om dette unntaket som er fastsatt i EF-forordning nr. 2100/94 artikkel 14 (3). I artikkel 7 bestemmes det at "small farmers" er bønder som, når det gjelder fôrvekster, ikke dyrker slike i mer enn 5 år på et areal større enn det arealet som trengs for å produsere 92 tonn korn per høst, uansett størrelsen på det arealet der jordbrukeren eventuelt dyrker andre planter.

Videre bestemmes det i samme artikkel at "small farmers" også er bønder som, når det gjelder poteter, ikke dyrker disse på et areal større enn det arealet som trengs for å produsere 185 tonn poteter per høst, uansett størrelsen på det arealet der jordbrukeren eventuelt dyrker andre planter.

For øvrige plantearter som omfattes av opplistingen i EF-forordning nr. 2100/94 gjelder bestemmelsen i forordningens artikkel 14 (3) som fastslår at "small farmers" er bønder som ikke dyrker disse plantene på et areal større enn det arealet som trengs for å produsere 92 tonn korn.

2.3.5 Konvensjonen om biologisk mangfold (Biodiversitetskonvensjonen) av 1992

Konvensjonen av 22. mai 1992 om biologisk mangfold ble forhandlet frem i regi av FNs miljøorganisasjon UNEP. Konvensjonen har 186 parter. Både Norge, EUs medlemsstater og EU har sluttet seg til konvensjonen, som er den første globale avtalen som omfatter forvaltningen av alt biologisk materiale.

Formålsbestemmelsen i Konvensjonen om biologisk mangfold artikkel 1 lyder slik:

"Denne konvensjonens målsetninger, som skal gjennomføres i samsvar med dens relevante bestemmelser, er bevaring av biologisk mangfold, bærekraftig bruk av dets komponenter og en rimelig og likeverdig fordeling av fordelene som følger av utnyttelsen av genressurser, bl.a. gjennom en hensiktsmessig tilgang til genressurser og en hensiktsmessig overføring av relevante teknologier, der det tas hensyn til alle rettigheter over slike ressurser og teknologier, samt gjennom en hensiktsmessig finansiering."

Konvensjonens formål er altså å *bevare* det biologiske mangfoldet og å sikre en *bærekraftig bruk*. Videre skal konvensjonen sikre *tilgang* til genressurser og en *rettferdig fordeling* av goder fra kommersiell eller annen utnyttelse av genressursene.

Konvensjonen erkjenner at patenter og andre immaterielle eiendomsrettigheter kan ha betydning for konvensjonens målsettinger, se særlig artikkel 16 nr. 5:

"Idet de erkjenner at patenter og andre immaterielle eiendomsrettigheter kan påvirke gjennomføringen av denne konvensjon, skal de kontraherende Parter i denne forbindelse samarbeide, under iakttagelse av nasjonale lover og folkeretten, for å sikre at slike rettigheter støtter opp om og ikke motvirker denne konvensjonens målsetninger."

Da Stortinget vedtok å gi sin tilslutning til innlemmelse av patentdirektivet i EØS-avtalen, ga det også sin tilslutning til flere tiltak som skulle bidra til å

støtte opp om målsettingene i Konvensjonen om biologisk mangfold. Ett av disse tiltakene var å innføre et krav i patentloven om at patentsøknader på oppfinnelser knyttet til biologisk materiale skal inneholde opplysninger om hvilket land materialet stammer fra eller faktisk er hentet fra.

Planteforedlerretten er ikke til hinder for regler som skal sikre en rettferdig fordeling av godene fra utnyttelsen av biologisk materiale i tråd med målsettingene i bl.a. Konvensjonen om biologisk mangfold. Det er ønskelig at norsk lovgivning om planteforedlerrett i likhet med patentloven skal støtte opp om disse målsettingene. Det foreslås derfor at søknader om planteforedlerrett i Norge skal inneholde opplysninger om hvor det biologiske materialet som inngår i sorten, er mottatt eller hentet fra (leverandør). Dette vil gjøre det enklere å kontrollere om det biologiske materialet er innhentet i samsvar med Konvensjonen om biologisk mangfold og bestemmelsene i Den internasjonale traktaten om plantegenetiske ressurser for mat og landbruk. Det vises for øvrig til St.prp. nr. 43 (2002-2003) kap. 12, hvor forholdet mellom patentdirektivet og Konvensjonen om biologisk mangfold beskrives nærmere.

I denne sammenheng kan det også være grunnlag for å peke på St.meld. nr. 42 (2000-2001) om biologisk mangfold. Denne presenterer et felles forvaltnings-system der en konsentrerer seg om å samordne virkemidler mot de områdene som er mest verdifulle for biologisk mangfold. Regjeringen har ment at alle de aktuelle lovgivningsbehov på området burde ses i sammenheng, og opprettet derfor et ekspertutvalg for å utvikle ny, samordnet lovgivning om biologisk mangfold. Biomangfoldlovutvalget ble opprettet ved kongelig resolusjon 20. april 2001 og la, etter et tilleggsmandat av 12. desember 2002, fram sine forslag høsten 2004. Utvalget har hatt til oppgave å utrede tiltak spesielt med tanke på gjennomføring av Konvensjonen om biologisk mangfold og Den internasjonale traktaten om plantegenetiske ressurser for mat og landbruk. Utvalget skulle foreslå regler som bidrar til å sikre truede og sårbare naturtyper og arter, regler om introduksjon av fremmede arter og regler der sammenhengen mellom artsvern og områdevern kommer bedre frem enn i dag. Det skulle utrede forslag til lovverk både om tilgang til genressurser i Norge og om norske interessenters utnyttelse av genressurser fra andre land. Utvalget skulle også foreslå tiltak som kan bidra til en rettferdig fordeling av godene fra utnyttelsen av genressurser.

2.3.6 FAO-traktaten om plantegenetiske ressurser for mat og landbruk

Den internasjonale traktaten 3. november 2001 om plantegenetiske ressurser for mat og landbruk ble forhandlet frem i regi av FNs organisasjon

for ernæring og landbruk (FAO). Etter å ha blitt ratifisert av 40 stater, trådte traktaten i kraft 29. juni 2004. Norge ratifiserte den 3. august 2004.

Hovedformålet med FAOs traktat om plantegenetiske ressurser for mat og landbruk er bevaring og bærekraftig bruk av slike ressurser samt en rettferdig og likeverdig fordeling av godene som oppstår ved deres bruk.

Traktaten anerkjenner en stats suverene rettigheter til sine plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk, samt retten til å regulere tilgangen til disse i nasjonal lovgivning. I utøvelsen av denne retten etableres et multilateralt system som skal gi forenklet tilgang til plantegenetiske ressurser. De fleste globalt viktige matvekster og fôrvekster inngår i systemet. Det multilaterale systemet er kjerne-området for traktaten. Systemet legger opp til en utveksling av plantegenetiske ressurser underlagt en rekke vilkår.

Det slås fast at traktaten er i samsvar med Konvensjonen om biologisk mangfold og at relevante internasjonale traktater gjensidig skal støtte hverandre med tanke på å sikre bærekraftig jordbruk og matvaresikkerhet.

Målet om å fordele goder under traktaten vil innebære tiltak som utveksling av informasjon, tilgang til og overføring av teknologi, hjelp til kapasitetsoppbygging samt fordeling av finansielle goder som stammer fra kommersialisering. Forpliktelsen om å betale inn til finansieringsmekanismen under traktaten gjelder imidlertid ikke der produktet er tilgjengelig for andre uten restriksjoner for videre forskning og foredling. I slike tilfeller skal likevel mottakeren i stedet oppfordres til å foreta slike betalinger. Planteforedlerretten hindrer ikke bruk av den beskyttede plantesorten til videreforedling av en ny sort og eventuelt utnyttelsen av denne, og vil dermed ikke omfattes av forpliktelsen til deling av økonomiske goder. Dette unntaket vil revurderes av partene innen 5 år etter traktatens ikrafttredelse.

For Norge innebærer dette at traktatens vilkår for tilgang vil gjelde for plante-genetiske ressurser som den norske stat, dvs. de ordinære forvaltningsorgan, forvaltningsbedrifter samt forvaltningsorganer med særskilte fullmakter, forvalter og kontrollerer og som samtidig er offentlig tilgjengelige. Forpliktelsen til å gi tilgang under det multilaterale systemet omfatter ikke plantegenetiske ressurser som det knytter seg immaterielle rettigheter til som begrenser den offentlige tilgjengeligheten eller plantegenetisk materiale som inngår i forsknings- og utviklingsprogram. Traktaten inneholder heller ingen forpliktelser for private til å utlevere plantegenetiske ressurser som disse er innehavere av.

Hva gjelder forholdet til planteforedlerretten, vises det i stor grad også til det som fremgår ovenfor under pkt. 2.3.5.

2.3.7 Forholdet til utviklingslandenes interesser

Planteforedlerrettigheter er nasjonalt eller regionalt begrenset. Planteforedler-rettigheter etter lovforslaget vil bare kunne påberopes i Norge. At Norge ut fra nasjonale næringshensyn velger å gi planteforedlerrettigheter en sterkere beskyttelse enn det som er nødvendig ut fra minimumskravene i TRIPS-avtalen artikkel 27 nr. 3 bokstav b annet punktum (se ovenfor under pkt. 2.3.2), betyr ikke at andre land bør gjøre det samme. Det må både rettslig og faktisk legges til rette for at statene kan velge forskjellige beskyttelsesnivåer.

Som det fremgår av St.prp. nr. 43 (2002-2003) om patentdirektivet er forholdet mellom immaterielle rettigheter og utviklingslandenes interesser en sak Norge er opptatt av. Forslaget til ny lov om planteforedlerrett og Norges tilslutning til UPOV-konvensjonen av 1991 vil ikke endre norsk politikk i forhold til utviklings-land på dette området. Norge skal fortsette å spille en aktiv rolle som brobygger mellom OECD-landene og utviklingslandene og legge til grunn forhandlings-posisjoner som også tar hensyn til utviklingslandenes – og spesielt de minst utviklede landenes – interesser i relevante fora. Norge skal fortsatt arbeide for å hindre at utviklingsland presses til å godta regler som innskrenker statenes valgmuligheter etter TRIPS-avtalen, også på planteforedlerrettsområdet. Den norske holdningen er, som nevnt i pkt. 2.3.2, at de nasjonale beskyttelses-systemene bør være tilpasset utviklingsnivået og behovene i det enkelte land.

3. Spørsmålet om Norge bør tiltre UPOV-konvensjonen av 1991

I henhold til UPOV-konvensjonen av 1978 artikkel 5 kan medlemslandene i sin nasjonale rett gi planteforedleren en sterkere beskyttelse enn den konvensjonen fastsetter som minstekrav. En tiltredelse til UPOV-konvensjonen av 1991 er således ikke nødvendig. Årsaken til at man i 1993 ikke valgte å tiltre UPOV-konvensjonen av 1991, var at man mente denne gikk for langt i å godkjenne patent og enerett på all utnyttelse av en vernet sort og man så 1978-konvensjonen som et bedre alternativ enn 1991-konvensjonen. Det ble også understreket at 1978-konvensjonen ivaretar produsentenes rett til å bruke egenprodusert formerings-materiale i egen virksomhet uten avtale med sortseieren. Etter en samlet vurdering kom man til at Norge skulle slutte seg til UPOV-konvensjonen av 1978. Dersom Norge nå velger å innføre tilsvarende bestemmelser som gjelder i henhold til

UPOV-konvensjonen av 1991, bør imidlertid Norge tiltre denne konvensjonen. En tiltredelse til 1991-konvensjonen vil innebære at Norge får stemmerett i forhold til de vedtak som fattes etter denne og vil kunne påvirke utviklingen av det internasjonale planteforedlerrettssystemet.

UPOV-konvensjonen av 1991 tydeliggjør enkelte av bestemmelsene i tidligere konvensjoner på bakgrunn av de erfaringer medlemslandene har fått ved praktiseringen av disse, den styrker sortseierens rettigheter og tilpasser konvensjonen til utviklingen på bioteknologiområdet.

Uviklingen på bioteknologiens område har ført til at planteforedling ved hjelp av bioteknologi har gitt visse fordeler på den tradisjonelle foredlingens bekostning. UPOV-konvensjonen forsøker å avbøte denne urimeligheten til en viss grad. Utvidelsen av sortseierens beskyttelse til også å gjelde såkalte "essentially derived varieties" i UPOV-konvensjonen av 1991 står her sentralt.

På denne bakgrunn, sammenholdt med og utdypet av det som fremgår under pkt. 2, foreslås det at en vedtakelse av ny lov samtidig innebærer en tilslutning til UPOV-konvensjonen av 1991.

4. Nærmere om innholdet i lovforslaget

Lovforslaget innebærer en tilpasning til UPOV-konvensjonen av 1991. Enkelte av lovforslagene må gjennomføres dersom Norge skal tiltre konvensjonen, mens andre ikke er obligatoriske i henhold til konvensjonen. Det vil fremgå under hvert enkelte lovforslag hvordan disse stiller seg i forhold til konvensjonen.

Flere av lovforslagene innebærer realitetsendringer i forhold til gjeldende lov mens enkelte lovforslag i hovedsak innebærer endringer i lovens ordlyd for å kunne tilpasse loven til UPOV-konvensjonen av 1991. Flere av bestemmelsene foreslås likelydende med gjeldende lov.

I det følgende vil de viktigste lovforslagene bli behandlet. Det bes spesielt om høringsinstansenes merknader til de lovforslagene som omtales i det følgende.

4.1 Definisjon av begrepet "plantesor"

4.1.1 Gjeldende rett

Gjeldende planteforedlerlov inneholder ingen definisjon av hva en plantesort er.

4.1.2 Endringsforslag

Det foreslås at ny lov om planteforedlerrett § 3 får slikt innhold:

”Med plantesort menes i denne lov en bestand av planter innenfor en enkelt taksonomisk gruppe av laveste kjente rang som

- 1 kan defineres på grunnlag av forekomsten av kjennetegn som skyldes en bestemt genotype eller kombinasjon av genotyper,*
- 2 kan skilles fra enhver annen bestand av planter på grunnlag av forekomsten av minst ett av de nevnte kjennetegn og*
- 3 kan betraktes som en enhet når det gjelder evnen til å formere seg uforandret.”*

Bakgrunnen for å ta inn en definisjon av begrepet ”plantesort” i loven er å klargjøre begrepets innhold, da det er et avgjørende vilkår for meddelelse av planteforedlerrett at en plante kan defineres som en plantesort.

4.1.3 Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991

UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 1 (vi) inneholder en definisjon av begrepet ”plantesort”. Lovforslaget er i samsvar med konvensjonen på dette punkt. UPOV-konvensjonen av 1978 definerer ikke begrepet.

4.2 Planteforedlerrettens innhold

Hovedreglene om planteforedlerrettens innhold vil bli behandlet i det følgende. Unntakene fra planteforedlerretten vil bli omtalt i avsnittene 4.4 og 4.5.

4.2.1 Gjeldende rett

Planteforedlerloven § 3 første og annet ledd regulerer hovedreglene om planteforedlerrettens innhold og lyder som følger:

”Planteforedlerrett innebærer at andre enn sortseieren ikke kan utnytte sorten ervervsmessig uten sortseierens samtykke ved å

- a) fremstille plantemateriale av sorten med sikte på at materialet skal*

- utbys for salg til eller på annen måte tilbys for formeringsformål,*
- b) innføre plantemateriale av sorten med sikte på at materialet skal utbys for salg til eller på annen måte tilbys for formeringsformål, eller*
 - c) utby plantemateriale av sorten for salg til formeringsformål eller på annen måte tilby plantemateriale av sorten for formeringsformål.*

For pryddplanter innebærer dessuten planteforedlerretten at andre enn sortseieren ikke uten dennes samtykke kan utnytte planter eller deler av planter av sorten som formeringsmateriale for ervervsmessig produksjon av snittblomster eller annet materiale for pryddformål.”

Ifølge bestemmelsen har sortseieren enerett til ervervsmessig fremstilling, utbud og markedsføring av sortens formeringsmateriale. For at sortseieren skal kunne kontrollere den kommersielle utnyttelsen i Norge av formeringsmateriale produsert utenlands, omfattes også ervervsmessig import av sorten for anvendelse til dyrkingsformål, jf. Ot.prp. nr. 15 (1992-1993) side 14.¹

Utenfor eneretten faller bl.a. formeringsmateriale som bønder produserer og bruker i egen virksomhet; det såkalte ”farmer’s privilege”. I praksis omfatter ”farmer’s privilege” ikke bare at en produsent kan nytte egenprodusert såvare han rensar på egenhånd, men også såvare som er produsert på egen driftsenhet og rensar på et såvarerenseri.

Sortseierens beskyttelse etter første ledd anses utilstrekkelig for foredlere av pryddplanter, da disse plantene svært lett kan formeres vegetativt. For pryddplanter gjelder derfor en særskilt regel i annet ledd om at andre enn sortseieren ikke uten sortseierens samtykke kan utnytte planter eller deler av planter av sorten som formeringsmateriale for ervervsmessig produksjon av snittblomster eller annet materiale for pryddformål. En produsent av for eksempel snittblomster som selv formerer planter av en beskyttet sort, må derfor ha sortseierens samtykke til slik formering, jf. Ot.prp. nr. 15 (1992-1993) side 14.

4.2.2 Endringsforslag

Forslaget til ny bestemmelse om planteforedlerrettens innhold i § 6 første og annet ledd lyder som følger:

¹ Ot.prp. nr. 15 (1992-1993) Om lov om planteforedlerrett.

”Om ikke annet følger av §§ 7 og 8 innebærer planteforedlerrett at andre enn sortseieren ikke kan utnytte den beskyttede sorten uten sortseierens samtykke ved å

- 1 produsere eller reprodusere formeringsmateriale,*
- 2 bearbeide formeringsmateriale for formeringsformål,*
- 3 utby formeringsmateriale for salg,*
- 4 selge eller på annen måte markedsføre formeringsmateriale,*
- 5 importere formeringsmateriale,*
- 6 eksportere formeringsmateriale eller*
- 7 lagre formeringsmateriale for noen av de formål som angis ovenfor i nr. 1 – 6.*

Dersom sortseieren ikke har hatt rimelig mulighet til å utøve sin rett i forhold til formeringsmateriale av den beskyttede sorten, kan ingen uten sortseierens samtykke utnytte høstet materiale som er fremstilt av formeringsmateriale slik som angitt i første ledd nr. 1 – 7.”

Sortseieren kan utøve sin rett til plantematerialet enten ved å forbeholde seg en eksklusiv rett til utnyttelse av materialet, eller ved å gi andre lisenser til å utnytte det.

En rekke former for utnyttelse av en beskyttet sort krever sortseierens samtykke i henhold til bestemmelsen. Hva som menes med uttrykket ”utnyttelse” i første ledd følger av den påfølgende oppstillingen av handlinger som krever sortseierens samtykke.

I motsetning til gjeldende lov innebærer forslaget til ny lovbestemmelse at sortseierens beskyttelse ikke knytter seg til et vilkår om at utnyttelsen av plante-materialet skal skje ervervsmessig. I §§ 7 og 8 gis det likevel visse unntak fra planteforedlerretten vedrørende bruk til forskning, utvikling, privat bruk til ikke-kommersielle formål og bruk av egenavlet materiale til dyrking på egen eiendom.

Første ledd lister opp syv former for utnyttelse av formeringsmateriale av en sort som krever sortseierens samtykke. Disse syv formene for utnyttelse kan grupperes i tre hovedkategorier: produksjon, handel og lagring. Med ”formeringsmateriale” menes de delene av en plante som er tiltenkt produksjonen av nye planter.

Første ledd nr. 1 fastsetter at andre enn sortseieren ikke kan produsere eller reprodusere formeringsmateriale uten samtykke. Bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 3 første ledd bokstav a. Til forskjell fra gjeldende lov innebærer bestemmelsen at også produksjon av formeringsmateriale som ikke skjer med det formål at materialet skal tilbys for salg eller på annen måte tilbys for formerings-formål omfattes av bestemmelsen og krever

sortseierens samtykke. Formålet med produksjonen har således ingen betydning i forhold til bestemmelsen.

Første ledd nr. 2 fastsetter at andre enn sortseieren ikke kan bearbeide formerings-materiale for formeringsformål uten dennes samtykke. Med bearbeiding forstås rensing av såvarer. Bestemmelsen omfatter også den som renser såvarer uten selv å forføye over materialet. Den som renser såvarer på oppdrag fra andre trenger således sortseierens samtykke til dette. Hovedformålet med bestemmelsen er å tillate sortseieren å intervensere på stadiet for rensingen av såvarer. Bestemmelsen innebærer ikke en reell utvidelse av sortseierens rettigheter i forhold til første ledd nr. 1, men har som formål å gjøre det lettere for sortseieren å gripe inn for å hevde sine rettigheter. Bestemmelsen er ny i forhold til gjeldende lov.

Bestemmelsene i første ledd nr. 1 og 2 innebærer bl.a. at det såkalte "farmer's privilege" blir innskrenket i forhold til gjeldende lov. Bestemmelsen som foreslås i § 8 innebærer imidlertid at "farmer's privilege" fortsatt vil gjelde i en modifisert form, se nærmere omtale nedenfor.

Første ledd nr. 3 fastsetter at andre enn sortseieren ikke kan utby formerings-materiale for salg uten dennes samtykke. Første ledd nr. 4 fastsetter videre at andre enn sortseieren ikke kan selge eller på annen måte markedsføre formerings-materiale uten samtykke fra sortseieren. Disse bestemmelsene erstatter gjeldende lov § 3 første ledd bokstav c, som fastslår at andre enn sortseieren ikke kan utby plantemateriale for salg til formeringsformål eller på annen måte tilby plante-materiale av sorten for formeringsformål.

Første ledd nr. 5 fastsetter at andre enn sortseieren ikke kan importere formerings-materiale uten sortseierens samtykke. Denne bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 3 første ledd bokstav b, som fastslår at sortseierens samtykke er nødvendig ved innføring av plantemateriale med sikte på at materialet skal utbys for salg til eller på annen måte tilbys for formeringsformål. I motsetning til gjeldende lov inneholder ikke lovforslaget noe vilkår om til hvilket formål materialet importeres. Dette innebærer at all import av formeringsmateriale omfattes av planteforedlerretten og således krever sortseierens samtykke.

Første ledd nr. 6 fastsetter at andre enn sortseieren ikke kan eksportere formeringsmateriale uten dennes samtykke. En tilsvarende bestemmelse finnes ikke i gjeldende lov. Formålet med eksporten og hvilket land eksporten skjer til er uten betydning.

Første ledd nr. 7 fastsetter at andre enn sortseieren ikke kan lagre formerings-materiale for å utnytte det på en slik måte som nevnt i første ledd

nr. 1-6 uten samtykke fra denne. Bestemmelsen er ny i forhold til gjeldende lov og omfatter også den som lagrer formeringsmateriale uten selv å forføye over det. Den som lagrer formeringsmateriale for de angitte formål på oppdrag fra andre, trenger således sortseierens samtykke.

Annet ledd fastslår at planteforedlerretten, slik den fremgår av første ledd nr. 1-7, også, under visse forutsetninger, omfatter høstet materiale av sorten som er fremstilt av formeringsmateriale. Forutsetningen er at sortseieren ikke har hatt rimelig mulighet til å utøve sin rett i forhold til formeringsmaterialet som det høstede materialet er fremstilt av. Bakgrunnen for at sortseieren ikke har hatt mulighet til å utøve sin rett på et tidligere stadium i håndteringen av materialet, kan for eksempel være at det høstede materialet er importert fra et land der plantesorten ikke kan beskyttes ved planteforedlerrett. Bestemmelsen vil også omfatte virkeområdet for den gjeldende særbestemmelsen for prydplanter, jf. planteforedlerloven § 3 annet ledd, som fastslår at andre enn sortseieren ikke kan utnytte planter eller deler av planter av sorten som formeringsmateriale for ervervsmessig produksjon av snittblomster eller annet materiale for pryddformål.

4.2.3 Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991

Forslaget til lovbestemmelse om planteforedlerrettens innhold oppfyller UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 14 (1) og (2). Denne konvensjonen går vesentlig lenger i å beskytte sortseierens interesser enn UPOV-konvensjonen av 1978.

UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 14 (3) og (4) inneholder bestemmelser som ikke er obligatoriske for medlemslandene, men som disse kan vedta dersom de ønsker det. Bestemmelsen i artikkel 14 (3) går et skritt lenger enn bestemmelsen i artikkel 14 (2) og slår fast at en kontraherende part kan bestemme at utnyttelse av produkter som er fremstilt direkte fra høstet materiale av den beskyttede sorten, ved uautorisert bruk av det aktuelle høstede materialet, skal kreve samtykke fra foredleren, med mindre foredleren har hatt en rimelig mulighet til å utøve sin rettighet i forhold til det aktuelle høstede materialet. Bestemmelsen i artikkel 14 (4) fastslår at en kontraherende part kan bestemme at også annen utnyttelse av en plantesort skal kreve samtykke fra foredleren. Det er ikke foreslått lovbestemmelser i tråd med disse valgfrie bestemmelsene i konvensjonen.

4.3 Hvilke plantesorter omfattes av sortseierens enerett?

4.3.1 Gjeldende rett

I henhold til planteforedlerloven omfatter planteforedlerretten den sorten som er registrert i Plantesortsregisteret. I tillegg er sortseierens samtykke nødvendig dersom gjentatt bruk av den beskyttede sorten er nødvendig for ervervsmessig fremstilling av en ny sort, jf. planteforedlerloven § 3 tredje ledd annet punktum. I praksis gjelder dette ved produksjon av hybridsorter. Med hybridsort forstås en sort hvor hvert individ i første generasjon er resultatet av krysningen mellom to sorter, jf. Ot.prp nr. 15 (1992-93).

4.3.2 Endringsforslag

Det foreslås i forslaget til ny lov § 6 fjerde og femte ledd følgende ordlyd:

- ” Bestemmelsene ovenfor kommer også til anvendelse for*
- 1 sorter som bare kan fremstilles ved gjentatt bruk av den beskyttede sorten,*
 - 2 sorter som ikke klart kan skilles fra den beskyttede sorten i samsvar med § 4 første ledd nr. 2 og*
 - 3 sorter som i hovedsak er utviklet fra den beskyttede sorten og der den beskyttede sorten ikke i seg selv i hovedsak er utviklet fra en beskyttet sort.*

En sort skal i henhold til fjerde ledd nr. 3 anses i hovedsak utviklet fra den beskyttede sorten når

- 1 den i det alt vesentlige er utviklet fra den opprinnelige sorten eller fra en sort som i seg selv i det alt vesentlige er utviklet fra den opprinnelige sorten, samtidig som den har beholdt de vesentligste kjennetegnene som er et resultat av den opprinnelige sortens genotype eller kombinasjonen av genotyper,*
- 2 den klart kan skilles fra den opprinnelige sorten og*
- 3 den er i overensstemmelse med den opprinnelige sorten når det gjelder de vesentlige kjennetegnene som er et resultat av den opprinnelige sortens genotype eller kombinasjonen av genotyper, med unntak av de forskjeller som stammer fra utviklingen.”*

Bestemmelsene innebærer at planteforedlerrettsbeskyttelsen ikke bare omfatter den registrerte plantesorten, men også visse nært beslektede sorter.

I henhold til fjerde ledd nr. 1 omfatter planteforedlerrettsbeskyttelsen også sorter som bare kan fremstilles ved gjentatt bruk av den beskyttede sorten. I praksis gjelder dette typisk for produksjon av hybridsorter. Bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 3 tredje ledd siste punktum, som bestemmer at sortseierens samtykke til utnyttelse av en sort er nødvendig dersom gjentatt bruk av den beskyttede sorten er nødvendig for ervervsmessig fremstilling av den nye sorten. Beskyttelsen av hybridsorten er imidlertid ikke lenger knyttet til den ervervs-messige fremstillingen av denne. Svært mange sorter av for eksempel grønnsaker er hybridsorter.

Fjerde ledd nr. 2 fastslår at planteforedlerrettsbeskyttelsen også omfatter sorter som er så lik den beskyttede sorten at vilkåret om atskillbarhet for meddelelse av planteforedlerrett ikke er oppfylt. Dette innebærer at dersom en sort ikke kan registreres fordi den ikke i tilstrekkelig grad skiller seg fra en registrert sort slik at den oppfyller atskillbarhetskravet, kan sorten heller ikke utnyttes i henhold til § 6 uten samtykke fra sortseieren til den registrerte sorten. Med en slik regel hindrer man at en sort "faller mellom to stoler" slik at den ikke kan beskyttes til tross for at den kan utnyttes fritt.

I henhold til fjerde ledd nr. 3 omfatter beskyttelsen også sorter som i hovedsak er utviklet fra den beskyttede sorten, forutsatt at den beskyttede sorten ikke i seg selv i hovedsak er utviklet fra en annen plantesort. Hva som menes med dette forklares nærmere i femte ledd, der det angis tre kumulative vilkår for at en sort skal anses i hovedsak utviklet fra den beskyttede sorten. Det første kravet er at sorten i det alt vesentlige er utviklet fra den opprinnelige sorten eller fra en sort som i seg selv i det alt vesentlige er utviklet fra den opprinnelige sorten, samtidig som den har beholdt de vesentligste kjennetegnene som er et resultat av den opprinnelige sortens genotype eller kombinasjonen av genotyper. Det andre kravet er at sorten klart kan skilles fra den opprinnelige sorten. Dette innebærer at vilkåret for meddelelse av planteforedlerrett om atskillbarhet må være oppfylt. Det siste kravet er at sorten er i overensstemmelse med den opprinnelige sorten når det gjelder de vesentligste kjennetegnene som er et resultat av den opprinnelige sortens genotype eller kombinasjonen av genotyper, med unntak av de forskjeller som stammer fra utviklingen. Konseptet med "essentially derived varieties" spiller følgelig på graden av likhet mellom den opprinnelige sorten og den avledede (utviklede) sorten. For at en sort skal være "essentially derived" må det være en stor grad av likhet mellom disse sortene.

Bakgrunnen for bestemmelsen i fjerde ledd nr. 3 er ønsket om å styrke planteforedlerretten ytterligere. Konsekvensen av bestemmelsen er at en sort som i hovedsak er utviklet fra en beskyttet sort og som oppfyller vilkårene for meddelelse av planteforedlerrett, kan gis planteforedlerrettsbeskyttelse, men kan ikke utnyttes uten samtykke fra

sortseieren til den opprinnelige sorten. Utnyttelse av sorten er således avhengig av enighet mellom de to sortseierne. En slik gjensidig avhengighet er vanlig for eksempel for patenthavere.

UPOV-konvensjonen artikkel 14(5) (c) angir noen eksempler på bioteknologiske metoder som kan benyttes for å fremstille slike avledede sorter. Disse eksemplene er ikke inntatt i lovutkastet, men kan gi en viss veiledning i forhold til tolkning av lovteksten. Eksemplene omfatter det å foreta et utvalg av naturlige eller fremkalte mutanter eller av en somaklonal variant, å foreta et utvalg av en avvikende variant fra planter av den opprinnelige sorten, tilbakekryssing eller forandring ved genteknikk.

4.3.3 Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991

Forslaget til lovbestemmelsene i § 6 fjerde og femte ledd oppfyller UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 14 (5).

4.4 Unntak fra planteforedlerrett

4.4.1 Gjeldende rett

Planteforedlerloven § 3 tredje ledd første punktum bestemmer at sortseierens samtykke ikke er nødvendig for bruk av en beskyttet sort ved foredling av en ny sort og for utnyttelse av den nye sorten. Av hensyn til planteforedlingens fortsatte utvikling er det ønskelig at beskyttet sortsmateriale står til rådighet for videre foredling og markedsføring av eventuelle nye sorter, uten avtale med og uten plikt til å betale vederlag til eierne av de ”opprinnelige” sortene, jf. Ot.prp. nr. 15 (1992-1993). Denne retten omtales som “breeder’s exemption” og er et viktig prinsipp innen planteforedlerretten.

4.4.2 Endringsforslag

Det foreslås at § 7 første ledd får følgende ordlyd:

- ” Planteforedlerretten omfatter ikke*
- 1 privat utnyttelse av sorten med ikke-kommersielt formål,*
 - 2 utnyttelse av sorten med eksperimentelt formål og*
 - 3 utnyttelse av sorten til foredling av en ny sort og utnyttelse av den nye sorten i samsvar med § 6, med unntak av tilfellene der § 6 fjerde ledd kommer til anvendelse.”*

Første ledd nr. 1 fastslår at utnyttelse av sorten som skjer privat og med ikke-kommersielt formål unntas fra planteforedlerretten. Vilkårene er kumulative, hvilket innebærer at utnyttelsen både må skje privat og med ikke-kommersielt formål. Bestemmelsen innebærer at for eksempel utnyttelse av en sort i forbindelse med et selvbergingsjordbruk eller av en amatørgartner er unntatt fra sortseierens rettigheter.

Første ledd nr. 2 fastslår at utnyttelse av sorten med eksperimentelt formål er unntatt fra planteforedlerretten. Prinsippet om at planteforedlerretten ikke skal være til hinder for vitenskap, forskning og utvikling kommer her til uttrykk. Bestemmelsen henviser til eksperimentell virksomhet i sin alminnelighet.

Bestemmelsene i første ledd nr. 1 og 2 er, slik de lyder, nye i forhold til gjeldende lov. Som følge av at sortseierens rettigheter er betydelig snevrere i gjeldende lov enn i forslaget til ny lov, følger imidlertid tilsvarende unntak fra planteforedlerretten av gjeldende lov.

Første ledd nr. 3 fastslår at utnyttelse av sorten for foredling av en ny sort og slik utnyttelse av den nye sorten som reguleres i § 6, med unntak av tilfellene der bestemmelsene i § 6 fjerde ledd kommer til anvendelse, er unntatt fra plante-foredlerretten. Resultatet av foredlingsvirksomheten kan bli en sort som dekkes av § 6 fjerde ledd (som for eksempel en sort som i hovedsak er utviklet fra den beskyttede sorten). Bestemmelsen innebærer at den nye sorten i slike tilfeller ikke kan utnyttes uten den opprinnelige sortseierens samtykke.

Bestemmelsen i første ledd nr. 3 erstatter gjeldende lov § 3 tredje ledd første punktum. Denne bestemmelsen fremmer, i likhet med bestemmelsen om at utnyttelse for eksperimentelle formål unntas, prinsippet om at planteforedlerretten ikke skal hindre fri tilgang til genetiske ressurser, her i form av selve foredlings-arbeidet, og den videre utnyttelsen av nye sorter som er foredlet frem ("breeder's exemption"). Prinsippet om "breeder's exemption" er en av grunnsteinene i UPOV-systemet og har bred støtte i norske planteforedlingsmiljøer og av norske myndigheter.

4.4.3 Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991

Forslaget til lovbestemmelse om unntakene fra planteforedlerretten oppfyller UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 15 (1).

4.5 Ytterligere unntak fra planteforedlerretten: ”farmer’s privilege”

4.5.1 Gjeldende rett

I henhold til hovedregelen i planteforedlerloven § 3 første ledd bokstav a innebærer planteforedlerrett at andre enn sortseieren ikke kan utnytte en sort ervervsmessig uten sortseierens samtykke ved å fremstille plantemateriale av sorten med sikte på at materialet skal utbys for salg til eller på annen måte tilbys for formeringsformål. Dette innebærer at etter dagens lovgivning faller bøndernes utnyttelse av egenprodusert formeringsmateriale i egen virksomhet utenfor sortseierens enerett. Bøndernes bruk av egen såvare kan således skje fritt uten sortseierens samtykke. Dette prinsippet er kalt ”farmer’s privilege”.

4.5.2 Endringsforslag

I henhold til hovedregelen som foreslås i § 6 faller bearbeiding av formeringsmateriale for formeringsformål samt produksjon og reproduksjon av formeringsmateriale inn under sortseierens enerett. I § 8 foreslås det imidlertid vesentlige innskrenkninger i dette utgangspunktet som gir det såkalte ”farmer’s privilege” fortsatt anvendelse, dog i en mer begrenset form enn i gjeldende lov.

Forslaget til § 8 lyder som følger:

” En jordbruker har rett til mot vederlag å utnytte høstet materiale oppnådd ved dyrking av en beskyttet sort på egen driftsenhet, herunder sorter som omfattes av § 6 fjerde ledd nr. 2 og 3, til formering av sorten på eiendommen. Denne retten gjelder i forhold til sorter av følgende arter: havre, bygg, rug, hvete, rughvete og poteter. Det vederlaget som betales skal være betydelig lavere enn det vederlaget som kreves for en lisens til å produsere formeringsmateriale av sorten. En avtale om størrelsen på vederlaget som betales kan inngås mellom sortseieren og jordbrukeren eller mellom organisasjoner som representerer disse. Dersom en slik avtale ikke er inngått, skal jordbrukeren betale til sortseieren et vederlag som utgjør 50 prosent av det vederlaget som kreves for en lisens til å produsere formeringsmateriale av sorten.

En jordbruker som dyrker en eller flere kornarter som angitt i første ledd på et areal som utgjør mindre enn 200 dekar har rett til å utnytte formeringsmateriale av en beskyttet sort slik som angitt i første ledd uten å betale vederlag, uansett størrelsen på det arealet der jordbrukeren eventuelt dyrker andre planter.

En jordbruker som dyrker poteter på et areal som utgjør mindre enn 40 dekar har rett til å utnytte formeringsmateriale av en beskyttet sort slik som angitt i første ledd uten å betale vederlag, uansett størrelsen på det arealet der jordbrukeren eventuelt dyrker andre planter.”

Første ledd inneholder et unntak fra hovedregelen om sortseierens rettigheter i § 6, og fastslår at en jordbruker mot vederlag kan bruke egenprodusert formeringsmateriale av en beskyttet sort til videreformering av denne sorten på egen driftsenhet.

I uttrykket ”egen driftsenhet” inngår både eid og leid jord. En driftsenhet kan bestå av flere gårds- og bruksnummer. Både jordbrukere som forpakter, leier og eier en eiendom omfattes således av bestemmelsen. Uttrykket ”jordbruker” omfatter også gartnervirksomhet.

Retten gjelder i forhold til særskilt angitte plantearter; havre, bygg, rug, hvete, rughvete og poteter. Bakgrunnen for å innta disse artene i unntaket er at disse er de mest aktuelle artene i forbindelse med bruk av egenprodusert formeringsmateriale i Norge.

Hybrider er ikke omfattet av retten. Hensynet til å beskytte hevdvunne driftsformer i landbruket, som ligger til grunn for særregelen om jordbrukernes rettigheter, gjør seg ikke gjeldende i samme grad i forhold til hybrider.

Vederlaget som skal betales til sortseier skal være betydelig mindre enn det vederlaget sortseieren krever for en lisens til å produsere formeringsmateriale av sorten. Dersom det ikke er inngått en avtale mellom sortseieren og jordbrukeren eller mellom deres respektive interesseorganisasjoner, skal vederlaget utgjøre 50 prosent av det vederlaget som kreves for en lisens til å produsere formeringsmateriale av sorten. Det vil si det vederlaget sortseieren krever for en slik lisens.

Annet ledd angir et unntak fra første ledd og innebærer at en jordbruker som dyrker en eller flere kornarter som angitt i første ledd på et areal som utgjør mindre enn 200 dekar, har rett til å anvende formeringsmateriale av en beskyttet sort, slik som angitt i første ledd, uten å betale vederlag. Dette gjelder uavhengig av størrelsen på det arealet jordbrukeren eventuelt dyrker andre planter.

Tredje ledd bestemmer at en jordbruker som dyrker poteter på et areal som utgjør mindre enn 40 dekar heller ikke må betale vederlag til sortseier, uavhengig av størrelsen på det arealet jordbrukeren eventuelt dyrker andre planter.

Bakgrunnen for bestemmelsene i § 8 annet og tredje ledd er at byrden ved å betale vederlag til sortseieren for bruk av egenavlet formeringsmateriale i

egen virksomhet kan bli for stor for jordbrukere som besitter et areal mindre enn de oppgitte arealgrensene. Disse unntas derfor fra vederlagsplikten i sin helhet.

Bestemmelsen i § 8 er ny i forhold til gjeldende lov. Forslaget ligger nært opptil den tilsvarende bestemmelsen i EFs forordning om planteforedlerrett. Som omtalt ovenfor innebærer EFs regelverk om planteforedlerrett at såkalte "small farmers" ikke er pliktige til å betale avgift til sortseieren av bruk av egenprodusert formeringsmateriale i egen virksomhet. Som "small farmers" regnes, når det gjelder fôrvekster, bønder som ikke dyrker slike vekster i mer enn 5 år på et areal større enn det arealet som trengs for å produsere 92 tonn korn per høst, uansett størrelsen på det arealet der jordbrukeren eventuelt dyrker andre planter. "Small farmers" er også bønder som, når det gjelder poteter, ikke dyrker disse på et areal større enn det arealet som trengs for å produsere 185 tonn poteter per høst, uansett størrelsen på det arealet der jordbrukeren eventuelt dyrker andre planter. For øvrige plantearter som omfattes er "small farmers" bønder som ikke dyrker disse plantene på et areal større enn det arealet som trengs for å produsere 92 tonn korn. Planteartene som omfattes av EF-forordningen er følgende:

Fôrvekster: Cicer arietinum L. (kikert), Lupinus luteus L. (gul lupin), Medicago sativa L. (luserne), Pisum sativum L. (hageert), Trifolium alexandrinum L. (alexandrinekløver), Trifolium resupinatum L. (vendekløver), Vicia faba (bønnevikke) og Vicia sativa L. (fôrvikke),

Kornarter: Avena sativa (havre), Hordeum vulgare L. (bygg), Oryza sativa L. (ris), Phalaris canariensis L. (kanarigras), Secale cereale L. (rug), X Triticosecale Wittm. (rughvete), Triticum aestivum L. emend. Fiori et Paol. (hvete), Triticum durum Desf. (durumhvete) og Triticum spelta L. (spelthvete),

Poteter: Solanum tuberosum (poteter) og

Olje- og fiberplanter: Brassica napus L. - partim - (raps), Brassica rapa L. - partim - (rybs) og Linum usitatissimum (lin).

Forslaget til norsk lovbestemmelse bygger på EU-reglene. Det foreslås imidlertid å benytte klare arealgrenser i stedet for kvantumsbestemmelser for å fastslå hvilke jordbrukere som omfattes av plikten til å betale vederlag og hvilke jordbrukere som ikke omfattes av denne plikten, da det antas at dette vil forenkle praktiseringen av bestemmelsen. Det foreslås også at den norske lovbestemmelsen kun skal gjelde i forhold til de viktigste kornartene samt for poteter, da disse vekstene er de mest aktuelle når det gjelder hvilke egenproduserte vekster jordbrukere i praksis utnytter i egen virksomhet.

I følge statistiske opplysninger pr. 31. juli 2003 over antall søkere av produksjons-tilskudd, har 5843 søkere 200 dekar eller mer med kornarter,

og 1113 søkere har 40 dekar eller mer med poteter. Disse tallene sier imidlertid ikke noe om andelen jordbrukere som bruker egenprodusert formeringsmateriale i egen virksomhet. Det kan imidlertid anslås at om lag 25-30 % av jordbrukere benytter egenprodusert formeringsmateriale av korn, mens om lag 85 % av de som dyrker poteter benytter egenprodusert formeringsmateriale.

Når det gjelder hvilken kostnadsøkning en slik lovendring vil påføre jordbrukere, kan følgende eksempler være illustrerende:

- a) En jordbruker som dyrker 200 dekar korn og som benytter egenprodusert formeringsmateriale vil få følgende kostnadsøkning pr. sesong:

Normalsats for lisens til å produsere formeringsmateriale av korn er ca. 0,35 kr. pr. kg. Kvantum korn som trengs for dyrking pr. dekar er ca. 23 kg.

$$\text{Kostnadsøkning} = 0,35 * 50 \% * 23 * 200 = \underline{\text{Kr. 805,-}}$$

Hvor ofte korndyrkere skifter ut egenprodusert materiale med nytt er svært individuelt, men det gjøres som oftest i forbindelse med at nye sorter er kommet på markedet eller at det har oppstått sykdommer i avlingen. Dersom en slik normal utskiftning ihensyntas, vil kostnadsøkningen beregnet ovenfor reduseres noe.

- b) En jordbruker som dyrker 40 dekar poteter og som benytter egenprodusert formeringsmateriale vil få følgende kostnadsøkning pr. sesong:

Normalsats for lisens til å produsere formeringsmateriale av poteter er ca. 0,30 kr. pr. kg. Kvantum poteter som trengs for dyrking pr. dekar er ca. 350 kg.

$$\text{Kostnadsøkning} = 0,30 * 50 \% * 350 * 40 = \underline{\text{Kr. 2.100,-}}$$

Det antas at potetdyrkere i gjennomsnitt skifter ut egenprodusert materiale med nytt hvert tredje år, hvilket innebærer at kostnadsøkningen beregnet ovenfor må reduseres med 1/3.

4.5.3 Alternativ lovbestemmelse

En lovbestemmelse om "farmer's privilege" kan tenkes utformet på en rekke ulike måter, der både antallet plantearter inkludert og areal-/kvantumsgrensene for jordbrukets størrelse kan være forskjellig fra lovforslaget ovenfor. Hensynet til en rimelig og rettferdig behandling av både foredler- og jordbrukersiden må stå i fokus ved en vurdering av hvilket alternativ som egner seg best som lovbestemmelse.

Til sammenligning har Finland en lovbestemmelse i 6 c § om ”farmer’s privilege” som lyder som følger:

”Jordbrukeren har rett til mot erstatning til formeringsformål å anvende i egen virksomhet høstet materiale av planter, bortsett fra hybrider, som omfattes av den rettsbeskyttelse som angis i denne lov. Denne rett gjelder kun dyrking av sorter av følgende plantearter: havre, rug, hvete, rughvete, nepe, raps, oljelin, erter, bønner, poteter og bokhvete.

Den erstatning som betales skal være betydelig mindre enn den royalty som tas ut ved markedsføring av formeringsmateriale av sorten. En avtale om beløpet av den aktuelle erstatning som skal betales til sortseieren kan inngås mellom sortseieren og jordbrukeren eller mellom organisasjoner som representerer dem. Dersom ingen avtale er inngått eller kommer til anvendelse, er jordbrukeren pliktig til å betale til sortseieren en erstatning som utgjør 50 prosent av den sum som tas ut ved markedsføring av formeringsmateriale av sorten.

En jordbruker som besitter et fulldyrket areal som er mindre enn 10 hektar har rett til uten erstatning å anvende formeringsmateriale av en beskyttet sort på den måten som angis i første ledd. Erstatning for dyrking av en beskyttet potetsort skal i et slikt tilfelle dog betales, dersom sorten dyrkes på mer enn 2 hektar eller ved dyrking av tidligpotet under tak på mer enn 1 hektar.”

For svensk retts vedkommende gjelder tilsvarende regler når det gjelder ”farmer’s privilege” som i EF-forordningen om planteforedlerrett.

Dersom det vil kunne oppstå behov for tilføyelser til eller endringer av bestemmelsen i § 8 om bruk av egenprodusert formeringsmateriale i egen virksomhet, kan det være aktuelt å vedta en forskriftshjemmel som muliggjør slike tilføyelser og endringer på en enklere måte enn ved ordinær lovbehandling.

4.5.4 Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991

I henhold til UPOV-konvensjonen av 1991 og dens hovedbestemmelse i artikkel 14 om hvilken type utnyttelse av en beskyttet sort som faller inn under planteforedlerretten, får ikke prinsippet om ”farmer’s privilege” anvendelse. UPOV-konvensjonen artikkel 15 (2) inneholder imidlertid en bestemmelse som åpner for, under visse forutsetninger, å beholde regler om ”farmer’s privilege”. Konvensjonsbestemmelsen er en ”kan”-bestemmelse, hvilket innebærer at det enkelte medlemsland selv kan velge å vedta slike

regler i sin nasjonale lovgivning. Bestemmelsen slår fast at det enkelte medlemsland innen rimelige grenser og under hensyntagen til beskyttelsen av foredlerens legitime interesser, kan begrense foredlerretten i den hensikt å tillate bønder å bruke sitt høstede materiale til videreformering på eget gårdsbruk. Hybrider kan ikke omfattes av et slikt unntak. Det åpnes således for at deler av prinsippet om "farmer's privilege" kan videreføres i det enkelte lands rett. Bestemmelsen legger ingen bånd på den nasjonale lovgivning i forhold til hvilke plantearter som kan omfattes av et slikt unntak og den åpner for en stor grad av nasjonal tilpasning i forhold til jordbrukerens driftsstørrelse når det gjelder grensen for når sortseierens rettigheter inntreffer.

4.6 Opplysningsplikt overfor sortseieren

4.6.1 Gjeldende rett

I henhold til planteforedlerloven § 3 faller bøndenes utnyttelse av egenprodusert formeringsmateriale i egen virksomhet utenfor sortseierens enerett. Gjeldende planteforedlerlov har derfor ingen bestemmelser om opplysningsplikt for jordbrukere i forbindelse med bruk av egenprodusert såvare.

4.6.2 Endringsforslag

Forslag til ny § 9 angående plikt til å gi opplysninger om formering lyder som følger:

"Jordbrukeren og den som bearbeider formeringsmaterialet plikter på forespørsel fra sortseieren å gi de opplysninger som er nødvendige for at vederlag etter § 8 skal kunne beregnes.

Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om dette."

For at sortseierne skal kunne kreve inn det vederlaget de har krav på i forbindelse med jordbrukernes bruk av egenprodusert såkorn, bør jordbrukeren og den som bearbeider formeringsmaterialet pålegges en opplysningsplikt overfor sortseierne. Det foreslås at det gis en forskriftshjemmel for denne plikten slik at den kan reguleres nærmere.

Offentlige myndigheter vil verken få noen rolle i forbindelse med selve opplysningsplikten overfor sortseierne eller ved innkrevingen av vederlag til sortseierne. Brudd på opplysningsplikten er imidlertid straffesanksjonert, jf.

forslaget til § 29. Offentlig påtale finner bare sted etter begjæring fra den fornærmede.

Sortseierne vil kunne ha mulighet til, i medhold av offentlighetsloven, å kontrollere enkelte av de opplysninger som gis fra jordbrukernes side i forhold til opplysninger oppgitt i forbindelse med for eksempel søknader om produksjons-tilskudd.

Til sammenlikning har finsk lovgivning også en lovbestemmelse om opplysningsplikt 6 d §. Den lyder som følger:

”Jordbrukeren og den som bearbeider formeringsmateriale er pliktig til på oppfordring å gi myndighetene og sortseieren de opplysninger som trengs for at betalingsplikten skal kunne konstateres.”

4.6.3 Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991

UPOV-konvensjonen inneholder ingen bestemmelser om opplysningsplikt i forhold til bruk av egenprodusert formeringsmateriale på egen virksomhet.

4.7 Konsumpsjon av planteforedlerrett

4.7.1 Gjeldende rett

Gjeldende lov § 3 siste ledd regulerer når planteforedlerretten skal anses konsumert (uttømt), og fastslår at sortseierens samtykke ikke er nødvendig for utnyttelse i form av import eller salg og annen markedsføring av plantemateriale for formeringsformål, som av sortseieren eller med dennes samtykke er brakt i omsetning innenfor EØS-området.

4.7.2 Endringsforslag

Forslaget til § 6 tredje ledd lyder som følger:

”Sortseierens samtykke er ikke nødvendig for utnyttelse av plantemateriale av den beskyttede sorten som av sortseieren eller med dennes samtykke er solgt eller markedsført på annen måte innenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet. Dette gjelder ikke utnyttelse som innebærer

1 videreformering av sorten eller

- 2 *eksport av materiale av sorten som kan brukes til formeringsformål til et fremmed land der sorter av den aktuelle planteslekten eller plantearten ikke kan beskyttes forutsatt at det eksporterte materialet ikke er tiltenkt sluttforbruk.*

Med plantemateriale i første punktum menes

- 1 *formeringsmateriale av ethvert slag,*
- 2 *høstet materiale, herunder en hel eller deler av en plante, og*
- 3 *ethvert produkt som er fremstilt direkte fra det høstede materialet.”*

Forslaget inneholder flere endringer i forhold til gjeldende lovbestemmelse for å tilpasse konsumpsjonsbestemmelsen til endringsforslaget om å utvide sortseierens rettigheter.

I henhold til hovedregelen i immaterialretten dekker en rettsbeskyttelse kun den første overdragelsen av et eksemplar av det beskyttede produktet, deretter er rettsbeskyttelsen konsumert. For planteforedlerrettens vedkommende innebærer dette at sortseieren bare kan utøve sin rettighet én gang i hver produksjonssyklus. Den som har kjøpt plantemateriale og betalt erstatning til sortseieren, er således berettiget til å selge materialet videre uten å bli erstatningspliktig på nytt. Salg av høstet korn til melproduksjon kan for eksempel gjøres fritt uten at erstatningsplikt til sortseieren inntre på nytt.

Konsumpsjon gjelder imidlertid kun det eksemplaret som er overdratt, ikke nye eksemplarer som fremstilles ved hjelp av dette. På planteforedlerrettens område innebærer dette at dersom materiale av sorten brukes til videre formering, anses sortseierens rettigheter for å inntre på nytt. Det heter derfor i forslaget til tredje ledd at sortseierens samtykke ikke er nødvendig for utnyttelse av plantemateriale som av sortseieren eller med dennes samtykke er brakt i omsetning innenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet. Dette gjelder ikke utnyttelse som innebærer formering av sorten. Eksport av materiale av sorten som kan brukes til formeringsformål til et fremmed land der sorter av den aktuelle planteslekten eller plantearten ikke kan beskyttes, forutsatt at det eksporterte materialet ikke er tiltenkt sluttforbruk, er også unntatt fra hovedregelen om konsumpsjon. Det er her tilstrekkelig at plantematerialet *kan* anvendes til formeringsformål.

Bakgrunnen for regelen om at konsumpsjon av planteforedlerretten skjer innenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet er EØS-reglene om fri bevegelse av varer slik reglene er tolket av EF-domstolen, jf. også EØS-avtalens protokoll 28.

Bestemmelsen i tredje ledd bruker uttrykket ”plantemateriale”. Med dette menes både formeringsmateriale, høstet materiale (inkludert en hel eller

del av en plante) og ethvert produkt som er fremstilt direkte fra det høstede materialet.

4.7.3 Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991

Forslaget til lovbestemmelse om konsumpsjon oppfyller UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 16. Det bestemmes her under punkt (3) at medlemsland som er medlem av den samme mellomstatlige organisasjonen (som for eksempel EØS) kan ha felles bestemmelser om konsumpsjon innenfor organisasjonens territorium.

4.8 Planteforedlerrettens varighet

4.8.1 Gjeldende rett

Planteforedlerloven har bestemmelser om planteforedlerrettens varighet i § 13. Det bestemmes her at en planteforedlerrett kan opprettholdes inntil utgangen av det tjuende kalenderår etter det året da planteforedlerretten ble meddelt. For trær og vinranker er varigheten tjuufem år. En årsavgift må betales for opprettholdelsen av en planteforedlerrett for årene etter selve meddelelsen.

4.8.2 Endringsforslag

Forslag til ny § 20 lyder som følger:

”En planteforedlerrett kan opprettholdes inntil utgangen av det tjuufemte kalenderår etter det året da planteforedlerretten ble meddelt. For trær og vinranker kan planteforedlerretten opprettholdes i tretti år.

For opprettholdelse av planteforedlerretten for kalenderårene etter det året da den ble meddelt, må det betales en årsavgift fastsatt i forskrift.”

I første ledd bestemmes det at planteforedlerretten skal kunne opprettholdes i tretti år for sorter som er vinranker eller trær og i tjuufem år for andre sorter.

Bakgrunnen for endringsforslaget, som innebærer en forlengning av gyldighetstiden for en planteforedlerrett, er at bl.a. finsk og svensk lovgivning samt EF-forordningen om planteforedlerrett inneholder en

tilsvarende bestemmelse. Hensynet til nordisk rettsenhet tilsier en tilsvarende endring av norsk rett.

Annet ledd fastsetter at sortseieren må betale en årlig avgift for å beholde sorten beskyttet. Årsavgift for meddelt planteforedlerrett skal betales for hvert kalenderår etter det året da planteforedlerretten ble meddelt. Den skal derfor ikke betales for det året planteforedlerrett ble meddelt, men først for det påfølgende år. I forbindelse med selve søknaden om planteforedlerrett betales det imidlertid en søknadsavgift. Bestemmelser om årsavgift reguleres i forskrift.

4.8.3 Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991

I henhold til UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 19 kan medlemslandene selv fastsette gyldighetstiden for planteforedlerretter, forutsatt at nasjonal rett holder seg innenfor minimumstiden på tjuufem år for sorter som er vinranker eller trær og tjue år for andre sorter. Konvensjonen åpner således for at medlemslandene kan gi lenger beskyttelsestid i sin nasjonale rett.

4.9 Plikt til å opplyse om leverandøren av biologisk materiale

4.9.1 Gjeldende rett

Gjeldende lov har ingen bestemmelser om plikt til å oppgi hvor det biologiske materialet som inngår i sorten er mottatt eller hentet fra (leverandør).

4.9.2 Endringsforslag

Det foreslås at § 10 fjerde til sjette ledd lyder som følger:

”Søknaden om planteforedlerrett skal oppgi hvor det biologiske materialet som inngår i sorten er mottatt eller hentet fra (leverandør). Dersom materialet er mottatt eller hentet fra et land som krever at det innhentes samtykke for uttak av slikt biologisk materiale, skal det opplyses i søknaden om samtykke er innhentet. Kongen kan ved forskrift gi nærmere regler om hvilke opplysninger som skal foreligge etter dette ledd.

Opplysningsplikten etter fjerde ledd gjelder selv om strukturen i det mottatte materialet er endret.

Brudd på opplysningsplikten etter fjerde ledd er straffbart så langt det følger av straffeloven § 166. Opplysningsplikten berører ikke behandlingen av søknaden eller gyldigheten av planteforedlerretten.”

Som nevnt ovenfor er Norge tilsluttet Konvensjonen om biologisk mangfold. Det følger av konvensjonen at uttak av biologisk materiale krever forhåndssamtykke fra det landet som leverer de genetiske ressursene, med mindre landet ønsker å gi fri tilgang til slike ressurser. Flere stater krever i dag at det innhentes samtykke fra nasjonale myndigheter før det gjøres uttak av genetiske ressurser. Det følger av de enkelte bestemmelsene i konvensjonen at det er det landet som faktisk leverer de genetiske ressursene som har krav på en andel av utbyttet fra utnyttelsen av materialet. Dette gjelder uansett om materialet er hentet fra sine naturlige omgivelser (in situ kilder), eller om materialet kommer f.eks. fra en genbank (ex situ kilder). Konvensjonen oppstiller imidlertid visse vilkår for at landet som leverer de genetiske ressursene skal ha krav på vederlag. For å være vederlags-berettiget må leverandørlandet enten ha naturlige forekomster av det biologiske materialet, ha hentet materialet fra et annet land i samsvar med konvensjonen eller ha ervervet materialet før konvensjonen trådte i kraft.

I St.prp. nr. 51 (2003-2004) ble det fremmet forslag om at Norge skulle slutte seg til Den internasjonale traktat om plantegenetiske ressurser for mat og landbruk av 3. november 2001, jf. ovenfor under pkt. 2.3.6. Ved Stortingets behandling av forslaget 1. juni 2004 ble det samtykket til ratifikasjon av traktaten. Etter å ha blitt ratifisert av 40 stater, trådte traktaten i kraft 29. juni 2004. Norge ratifiserte den 3. august 2004. Traktatens formål er å sikre bevaring og bærekraftig bruk av plante-genetiske ressurser for mat og jordbruk og en rettferdig og likeverdig fordeling av godene som oppstår ved deres bruk, i samsvar med Konvensjonen om biologisk mangfold, for å oppnå et bærekraftig jordbruk og matvaresikkerhet. Traktaten etablerer et multilateralt system som skal gi partene forenklet tilgang til plante-genetiske ressurser. De fleste globalt viktige matvekster og fôrvekster inngår i systemet. Systemet legger opp til en utveksling av plantegenetiske ressurser underlagt en rekke vilkår. Traktaten henviser til en standard material-overdragelsesavtale (MTA) som vil inneholde nærmere bestemmelser om vilkårene for forenklet tilgang under det multilaterale systemet (ordlyden i denne MTAen er ikke utarbeidet ennå). I henhold til traktatens artikkel 12 forplikter partene seg til å gi tilgang til plantegenetiske ressurser uten at det kreves sporing av hver enkelt overlevering av disse under det multilaterale systemet. St.prp. nr. 51 (2003-2004) skriver følgende på side 7:

”MTAen vil inneholde de standardiserte vilkårene for tilgang til plantegenetiske ressurser under traktaten og vil følge med materialet i eventuelle etterfølgende transaksjoner. MTAen vil angi at materialet

stammer fra det multilaterale systemet og bekrefte at materialet er hentet ut i samsvar med traktaten og i harmoni med Konvensjonen om biologisk mangfold....”

Bestemmelsene om opplysningsplikt i § 10 foreslås som et ledd i oppfølgingen både av Konvensjonen om biologisk mangfold og Den internasjonale traktaten om plantegenetiske ressurser for mat og landbruk.

Bestemmelsen i fjerde ledd fastslår at søknaden om planteforedlerrett skal oppgi hvor det biologiske materialet som inngår i sorten er mottatt eller hentet fra, dvs. hvem som er leverandør av materialet. Leverandør kan være det multilaterale systemet som etableres under Den internasjonale traktaten om plantegenetiske ressurser, den konsultative gruppen for internasjonal jordbruksforskning (CGIAR) når de plantegenetiske ressursene omfattes av de avtalene CGIAR har med FAO, jf. Den internasjonale traktaten om plantegenetiske ressurser, samt leverandørland. Hvis leverandørlandet er et annet land enn opprinnelseslandet for det biologiske materialet, skal også opprinnelseslandet oppgis. Med opprinnelsesland menes det landet der materialet ble hentet ut fra sine naturlige omgivelser. Dersom det er flere leverandører av det biologiske materialet som inngår i plantesorten, skal alle leverandørene oppgis.

Det bestemmes videre at dersom materialet er mottatt eller hentet fra et land som krever at det innhentes samtykke for uttak av slikt biologisk materiale, skal det opplyses i søknaden om samtykke er innhentet. Dersom materialet for eksempel er hentet fra en genbank i Norge, er det Norges lovregler om samtykke bestemmelsen henspeiler på. Bestemmelsen forutsetter at den som søker om planteforedlerrett innehar kunnskap om nasjonale regler på området i de land materiale mottas eller hentes fra. Opplysninger om hvorvidt det for eksempel foreligger en MTA for materialet som søknaden gjelder, vil bidra til å fastslå om materialet stammer fra det multilaterale systemet under Den internasjonale traktaten om plantegenetiske ressurser og dermed også er hentet ut i tråd med bestemmelsene om samtykke i Konvensjonen om biologisk mangfold.

For biologisk materiale som faller innenfor rammen av Den internasjonale traktat om plantegenetiske ressurser for mat og landbruk, omfatter opplysningsplikten således opplysninger om materialet er mottatt i henhold til en MTA som er vedtatt under traktaten. Oppgivelse av leverandørland og evt. opprinnelsesland vil i denne sammenhengen ikke være relevant, og heller ikke konsistent, med traktaten. Traktaten var fremforhandlet på bakgrunn av at plantemateriale til de mest brukte kulturplantene har vært utvekslet mellom land og kontinenter i 10 000 år, og har utvekslet sine karakteristiske trekk i et utall av land. Forhandlernes oppgaver var å etablere et system i harmoni med Konvensjonen om biologisk mangfold uten

at det er nødvendig å spore hvor materialet stammer fra. Plantesortsbeskyttelse vil trolig også være mest aktuelt innen planteslekter og –arter som inngår i traktatens anneks 1. Det vil derfor være viktig at bestemmelsen om opplysningsplikt også er rettet mot slikt materiale.

Når det gjelder materiale som ikke omfattes av Den internasjonale traktat om plantegenetiske ressurser for mat og landbruk anneks 1 og som ikke er tilgjengelig basert på en MTA under traktaten (traktatens bestemmelser, bl.a. art. 15, omfatter også til en viss grad genressurser utenom anneks 1), vil bestemmelsene i Konvensjonen om biologisk mangfold gjelde, jf. Biomangfoldlovutvalgets arbeid. Disse bestemmelsene krever oppgivelse av leverandørland og evt. opprinnelses-land.

En opplysningsplikt som det foreslås her vil gjøre det enklere å kontrollere om biologisk materiale er innhentet i samsvar med Konvensjonen om biologisk mangfold samt bestemmelsene i Den internasjonale traktaten om plantegenetiske ressurser for mat og landbruk. Et annet hensyn bak opplysningsplikten er å bevisstgjøre søkere om planteforedlerrett på bestemmelsene i de to internasjonale avtalene.

Det foreslås gitt en forskriftshjemmel i fjerde ledd siste punktum for at bestemmelsene om opplysningsplikt skal kunne klargjøres nærmere om nødvendig.

Forslaget til femte ledd innebærer at opplysningsplikten etter fjerde ledd gjelder selv om strukturen i det mottatte materialet er endret.

Forslaget til sjette ledd fastslår at brudd på opplysningsplikten etter fjerde og femte ledd er straffbart så langt det følger av straffeloven § 166. Opplysningsplikten berører ikke behandlingen av søknaden eller gyldigheten av planteforedlerretten. Dersom de aktuelle opplysningene ikke er gitt i forbindelse med søknaden om planteforedlerrett eller dersom opplysningene er feilaktige, kan søknaden således ikke avslås av den grunn. Ved brudd på opplysningsplikten kommer den alminnelige straffebestemmelsen i straffeloven § 166 om falsk forklaring komme til anvendelse.

Straffeloven § 166 lyder som følger:

”Med Bøder eller med Fængsel indtil 2 Aar straffes den, som afgiver falsk Forklaring for Retten eller for Notarius eller i Fremstillinger, han som Part eller Retsfuldmægtig i en Sag fremlægger for Retten, eller som mundtlig eller skriftlig afgiver falsk Forklaring til nogen offentlig Myndighed i Tilfælde, hvor han er pligtig til at forklare sig til denne, eller hvor Forklaringen er bestemt til at afgive Bevis.

Paa samme Maade straffes den, der bevirker eller medvirker til, at en ham vitterlig usand Forklaring i noget af de ovennævnte Tilfælde afgives af en anden.”

Bestemmelsen rammer den som forsettlig gir uriktige opplysninger til offentlig myndighet når det foreligger opplysningsplikt. Uaktsomhet rammes ikke.

Det foreslås ikke noen planteforedlerrettslige sanksjoner.

Til sammenlikning har patentloven § 8 b en bestemmelse om opplysningsplikt i forbindelse med søknader om patent. Denne bestemmelsen går imidlertid lenger enn den foreslåtte bestemmelsen i loven om planteforedlerrett.

4.9.3 Forholdet til UPOV-konvensjonen av 1991

UPOV-konvensjonen av 1991 inneholder ingen bestemmelser angående en søkers plikt til å gi opplysninger om kilden til biologisk materiale som inngår i sorten det søkes om planteforedlerrett for. Konvensjonens artikkel 5 (2), på tilsvarende måte som UPOV-konvensjonen av 1978 artikkel 6 (2), fastslår imidlertid at vilkårene for meddelelse av planteforedlerrett ikke kan underlegges andre vilkår enn at sorten skal være ny, atskillbar, ensartet og stabil, at sorten er gitt et sortsnavn i samsvar med konvensjonens bestemmelser og at søkeren oppfyller formalitetene rundt søknadsprosedyren samt betaler den avgift som kreves. I dette ligger at et land som er tilsluttet UPOV-konvensjonen av 1991 ikke kan fastsette som et vilkår for meddelelse av planteforedlerrett at en søker om planteforedlerrett oppgir kilden til biologisk materiale som inngår i sorten det søkes om planteforedlerrett for, se også dokument C/37/20 vedtatt av Rådet for UPOV som blant annet omhandler dette temaet.

Forslaget til ny bestemmelse om søknaden om planteforedlerrett i § 10 oppfyller således UPOV-konvensjonen av 1991 da det uttrykkelig slås fast i lovforslaget at denne opplysningsplikten ikke påvirker behandlingen av søknaden eller gyldigheten av planteforedlerretten.

5. Økonomiske og administrative konsekvenser

Medlemslandene i UPOV er pliktige til å betale en kontingent til unionen. Størrelsen på kontingenten angis i antall bidragsenheter. En bidragsenhet utgjør i dag 53.641,- sveitser franc som utgjør om lag kr. 283.000,-. Medlemslandene avgjør selv hvor mange bidragsenheter de ønsker å betale

til unionen. UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 29 fastslår at det minste antallet enheter som et medlemsland kan betale er 1/5 bidragsenhet. Norge betaler pr. i dag 1 bidrags-enhet. Dersom Norge tiltrer UPOV-konvensjonen av 1991 innebærer det ingen endring i de finansielle forpliktelsene Norge har overfor unionen.

For planteforedlerne vil forslaget til ny lov innebære en økning i inntekter bl.a. som følge av at prinsippet om "farmer's privilege" innskrenkes samt at flere former for utnyttelse av en beskyttet plantesort omfattes av sortseierens enerett.

Jordbrukere som dyrker beskyttede planter på et areal over den angitt grensen på henholdsvis 200 dekar for korn og 40 dekar for poteter vil oppleve en økning i kostnader. Som følge av særbestemmelsen om at jordbrukere som benytter egenprodusert såvare på eget bruk over grensen kun skal betale et vederlag som utgjør om lag 50 prosent av det vederlaget som kreves for en lisens til å produsere formeringsmateriale av sorten, vil denne ulempen for jordbrukerne avbøtes noe. Som angitt ovenfor kan følgende eksempler benyttes for å illustrere den kostnads-økningen som kan oppstå:

- a) En jordbruker som dyrker 200 dekar korn og som benytter egenprodusert formeringsmateriale vil få følgende kostnadsøkning pr. sesong:

Normalsats for lisens til å produsere formeringsmateriale av korn er ca. 0,35 kr. pr. kg. Kvantum korn som trengs for dyrking pr. dekar er ca. 23 kg.

$$\text{Kostnadsøkning} = 0,35 * 50 \% * 23 * 200 = \underline{\text{Kr. 805,-}}$$

Hvor ofte korndyrkere skifter ut egenprodusert materiale med nytt er svært individuelt, men det gjøres som oftest i forbindelse med at nye sorter er kommet på markedet eller at det har oppstått sykdommer i avlingen. Dersom en slik normal utskiftning ihensyntas, vil kostnadsøkningen beregnet ovenfor reduseres noe.

- b) En jordbruker som dyrker 40 dekar poteter og som benytter egenprodusert formeringsmateriale vil få følgende kostnadsøkning pr. sesong:

Normalsats for lisens til å produsere formeringsmateriale av poteter er ca. 0,30 kr. pr. kg. Kvantum poteter som trengs for dyrking pr. dekar er ca. 350 kg.

$$\text{Kostnadsøkning} = 0,30 * 50 \% * 350 * 40 = \underline{\text{Kr. 2.100,-}}$$

Det antas at potetdyrkere i gjennomsnitt skifter ut egenprodusert materiale med nytt hvert tredje år, hvilket innebærer at kostnadsøkningen beregnet ovenfor må reduseres med 1/3.

Sortseiere betaler en årlig avgift så lenge sorten er registrert i Plantesorregisteret. Videre skal det betales en søknadsavgift og en avgift for endrede forhold som medfører anmerkninger i Plantesorregisteret. Størrelsen på avgiftene fastsettes i forskriften til planteforedlerloven. Avgiftene går til dekning av de kostnader som lovens administrasjon medfører, slik at størrelsen på avgiftene må tilpasses administrasjonskostnadene.

UPOV har sitt sete i Genève i Sveits. UPOV-konvensjonen av 1991 fastsetter at det skal avholdes ett årlig møte i Rådet. I tillegg avholdes vanligvis ett ekstraordinært møte årlig. En tiltredelse til UPOV-konvensjonen av 1991 vil ikke endre antallet møter i de styrende organer i UPOV som Norge deltar på.

6. Merknader til de enkelte bestemmelsene

Korte merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget vil bli gitt i det følgende.

Merknader til § 1

Bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 1 første ledd og inneholder definisjonen av planteforedlerrett. Gjeldende lov § 1 definerer planteforedlerrett og lovens virkeområde i samme bestemmelse. Det foreslås at lovens virkeområde reguleres i en egen paragraf av hensyn til lovens systematikk.

Nytt i forhold til gjeldende lov er klargjøringen av at ikke bare den som har foredlet en sort, men også den som har oppdaget og videreutviklet en sort kan få enerett til denne. Å oppdage og å videreutvikle en sort er kumulative vilkår som er alternative til vilkåret om å foredle en sort. Å "oppdage" en sort innebærer å foreta et utvalg innen en naturlig variasjon, mens å "utvikle" en sort beskriver prosessen med formering og evaluering.

Bakgrunnen for forslaget om å endre definisjonen av planteforedlerrett er at UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 1, i motsetning til UPOV-konvensjonen av 1978, definerer begrepet "foredler" og der både den som foredler en sort og den som oppdager og videreutvikler en sort omfattes.

Merknader til § 2

Bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 1 tredje ledd og inneholder lovens virkeområde.

Første punktum fastsetter hvem planteforedlerrett kan gis til. I tillegg til sortseiere med norsk statsborgerskap, bopel eller sete i Norge, kan planteforedlerrett gis til sortseiere med statsborgerskap, bopel eller sete i et medlemsland i UPOV eller i et land som er medlem av en mellomstatlig organisasjon som igjen er medlem av UPOV.

Bestemmelsen oppfyller UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 4 som inneholder bestemmelser om nasjonal behandling for sortseiere i andre unionsstater.

Sortseiere som er statsborgere eller har bopel eller sete i en stat som er tilsluttet Verdens handelsorganisasjon (WTO) kan også gis planteforedlerrett. Denne forpliktelsen fremkommer av Avtalen om handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter (TRIPS) som trådte i kraft for Norges vedkommende 1. januar 1995. Avtalen har bestemmelser om nasjonal behandling i artikkel 3 som fastslår at medlemmene i WTO ikke skal behandle andre medlemmers borgere mindre gunstig enn slik de behandler egne borgere med hensyn til vern av immateriell eiendom.

Gjeldende lov § 1 bestemmer i annet ledd at planteforedlerrett kan meddeles for de planteslekter eller plantearter som Kongen bestemmer. Gjeldende forskrift om planteforedlerrett bestemmer at planteforedlerrett kan meddeles for sorter av alle botaniske slekter og arter, inklusiv hybrider mellom slekter og arter. UPOV-konvensjonen av 1991 inneholder, i motsetning til UPOV-konvensjonen av 1978, en forpliktelse til å meddele planteforedlerrett til alle planteslekter og plantearter. Alle planteslekter og plantearter bør således kunne meddeles planteforedlerrett i henhold til lovteksten. En tilsvarende bestemmelse som gjeldende lov inneholder er derfor ikke inntatt i lovtkastet.

Merknader til § 3

Bestemmelsen er ny i forhold til gjeldende lov og inneholder en definisjon av begrepet plantesort som er i overensstemmelse med den som benyttes i UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 1.

Plantesort er et sentralt begrep i UPOV-konvensjonen. UPOV-konvensjonen av 1978 definerer ikke hva som er en plantesort.

Se omtalen av endringsforslaget ovenfor.

Merknader til § 4

Bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 2 første og annet ledd og regulerer vilkårene for meddelelse av planteforedlerrett. Gjeldende lov § 2 siste ledd inneholder bestemmelser om prioritet. Det foreslås at vilkårene for meddelelse av planteforedlerrett og prioritetsreglene behandles i atskilte bestemmelser av hensyn til lovens systematikk.

Første ledd stiller opp fire kumulative vilkår for meddelelse av planteforedlerrett: at sorten skal være ny, atskillbar, ensartet og stabil. Hver av disse begrepene forklares nærmere i 2. – 5. ledd. Vilråene for meddelelse av planteforedlerrett er for en stor del lik gjeldende bestemmelser. De endringer som foretas er hovedsakelig terminologiske, med unntak av en realitetsendring i forhold til nyhetskravet, se nedenfor. Bakgrunnen for et forslag om endring av bestemmelsene er å tilpasse loven til UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 5-9.

Annet ledd inneholder nærmere bestemmelser om vilkåret om at en plantesort skal være ny, og bestemmer at vilkåret er oppfylt dersom formeringsmateriale eller høstet materiale av sorten innen visse tidsfrister på søknadsdagen ikke har vært utbudt for salg, solgt til eller på annen måte blitt overdratt til andre av sortseieren eller med dennes samtykke i den hensikt å utnytte sorten. Dette skal ikke ha skjedd tidligere enn ett år før søknadsdagen her i riket, tidligere enn seks år før denne dagen i utlandet dersom det gjelder trær eller vinranker eller tidligere enn fire år før denne dagen i utlandet dersom det gjelder andre planter enn trær og vinranker. I forhold til salg eller annen overdragelse her i landet stilles det altså opp et ettårs krav. Dette innebærer at for eksempel salg av sorten i Norge i den hensikt å utnytte sorten mindre enn ett år før det søkes om planteforedlerrett, ikke hindrer at sorten anses som ny i forhold til bestemmelsene om vilkår for planteforedlerrett. Dette er en endring i forhold til gjeldende lov som fastslår at salg av sorten i Norge skal hindre den i å anses som ny selv om salget er skjedd rett før tidspunktet for søknaden om planteforedlerrett. Når det gjelder utnyttelse av sorten i utlandet opprettholdes tilsvarende vilkår som i gjeldende lov.

Det andre vilkåret for meddelelse av planteforedlerrett er at en plantesort klart skal kunne skilles fra andre sorter som var kjent på søknadsdagen. Dette innebærer at en plantesort klart skal kunne skilles fra andre sorter som var kjent innenlands eller utenlands den dagen da søknaden om planteforedlerrett ble mottatt av Plantesortsnemnda. Ved bedømmelsen av hvorvidt en plantesort klart kan skilles fra andre sorter vil dens kjennetegn stå sentralt. Kjennetegn kan være slike som gjelder plantens utseende eller som er fysiologisk eller kjemisk bestembare. Det er ikke nødvendig at kjennetegnet også er viktig for sortens dyrkingsverdi. Planteforedlerrett kan

for eksempel meddeles for en sort som skiller seg fra kjente sorter bare ved fargen på en plantedel.

Tredje ledd inneholder en nærmere regulering av når en plantesort skal anses som kjent, jf. kravet til atskillbarhet i første ledd nr. 2. Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 2 annet ledd. Her slås det fast at en plantesort skal anses som kjent dersom materiale av sorten ervervsmessig er solgt eller utbudt for salg. Sorten skal også anses som kjent dersom den er inntatt i en offisiell sortsliste, finnes i en allment tilgjengelig referansesamling, er nøye beskrevet i et allment tilgjengelig skrift eller er kommet til allmennhetens kjennskap på annen måte. Det er kun sorter som faktisk eksisterer som kan utgjøre et nyhetshinder. En teoretisk beskrivelse av en tenkt sort er ikke et nyhetshinder. Videre anses sorten som kjent fra søknadstidspunktet dersom den er beskrevet i en søknad om planteforedlerrett eller patent eller om opptak i en offisiell sortsliste her i riket eller i et annet land, forutsatt at søknaden leder til meddelelse av planteforedlerrett eller patent eller opptak i sortslisten. Dersom sorten er beskrevet i en slik søknad, omfattes ikke dette av bestemmelsen om at en sort anses for å ha kommet til allmennhetens kunnskap, og må således nevnes særskilt.

Det tredje vilkåret for meddelelse av planteforedlerrett er at sorten skal være ensartet. Fjerde ledd inneholder nærmere bestemmelser om dette. En plantesort skal anses som ensartet dersom den er tilstrekkelig ensartet i forhold til sine relevante kjennetegn, med unntak av den variasjonen som kan forventes i forhold til de spesielle trekkene ved dens formering. Dette innebærer at de kjennetegnene som er grunnlaget for beskrivelsen av sorten skal være ensartet for plantene i hele plantebestandet. Innen en sort kan det likevel forekomme en viss variasjon som blant annet er avhengig av sortens formeringsmåte. Plantebestandet av kryssbefruktende sorter kan ikke forutsettes å være like ensartet som sorter av en selvbe-fruktende eller vegetativt formert art. I motsetning til gjeldende lov angis det i forslaget til ny lov en nærmere forklaring av hva som menes med begrepet ensartet. Noen realitetsforskjell i forhold gjeldende lov er imidlertid ikke tilsiktet.

Femte ledd inneholder en nærmere regulering av det fjerde og siste vilkåret for meddelelse av planteforedlerrett som er at sorten må være stabil. En plantesort skal anses stabil dersom dens kjennetegn forblir uforandret etter gjentatt formering eller ved enden av enhver slik syklus dersom sorten har en særskilt formeringssyklus. Ordlyden er noe endret i forhold til gjeldende lov for å samsvare med ordlyden i UPOV-konvensjonen av 1991 uten at en realitetsendring er tilsiktet.

Merknader til § 5

Bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 2 siste ledd og inneholder regler om prioritet.

Til forskjell fra gjeldende lov gjelder bestemmelsen også for sortseiere som har søkt om planteforedlerrett i en stat som er medlem av en mellomstatlig organisasjon som er medlem av unionen. Lovforslaget har bakgrunn i UPOV-konvensjonen av 1991 sine regler om nasjonal behandling i artikkel 4.

En sortseier kan velge hvilket land vedkommende først ønsker å søke om planteforedlerrett i dersom beskyttelse ønskes i flere land. Bestemmelsen fastslår at en sortseier som har søkt om planteforedlerrett i flere land som er medlem av UPOV og innen tolv måneder fra søknadstidspunktet for den første søknaden søker om planteforedlerrett i Norge, kan påberope seg prioritetsrett. Tilsvarende gjelder dersom søkeren tidligere har søkt om patent i et land der det kan gis patent på plantesorter. Dersom vilkårene er oppfylt, innebærer dette at søknaden i Norge skal anses som innlevert samtidig med den første søknaden om planteforedlerrett.

Prioritet må begjæres skriftlig sammen med innleveringen av søknaden. I tillegg må sortseieren innen tre måneder etter at prioritetsrett er begjært sende Plantesortsnemnda kopi av den første søknaden sammen med prøver eller annet bevis for at det er samme sort som er gjenstand for begge søknadene. Dokumentene må være bekreftet av den sortsmyndigheten som mottok den første søknaden. Tremåneders-fristen for innsending av kopi av den første søknaden samt regelen om at prioritet må begjæres skriftlig er i gjeldende lovgivning regulert i forskrifts form (forskrift om planteforedlerrett § 3). Tremånedersfristen for innsending av prøver eller annet bevis for at det er samme sort som er gjenstand for begge søknadene, er ny i forhold til gjeldende lovgivning.

Forskriftshjemmelen som fremgår av gjeldende lov § 2 siste ledd siste punktum er ikke tatt inn i forslaget til ny lov § 5 om prioritet da denne anses overflødig.

Merknader til § 6

Bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 3, med unntak av bestemmelsen i § 3 tredje ledd første punktum, og regulerer planteforedlerrettens innhold.

En rekke former for utnyttelse av en beskyttet sort krever sortseierens samtykke i henhold til bestemmelsen. UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 14 inneholder regler om beskyttelsens innhold. Konvensjonen går lenger i å beskytte sortseierens interesser enn UPOV-konvensjonen av 1978 hvilket betyr at forslaget til § 6 vil medføre en realitetsendring i forhold til gjeldende lov.

Se omtalen av endringsforslaget ovenfor.

Merknader til § 7

Bestemmelsen omhandler unntakene fra planteforedlerretten og oppfyller UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 15 (1). Deler av bestemmelsen er i overensstemmelse med gjeldende lov § 3 tredje ledd første punktum.

Se omtalen av endringsforslaget ovenfor.

Merknader til § 8

Bestemmelsen er ny i forhold til gjeldende lov og regulerer et ytterligere unntak fra planteforedlerretten for jordbrukeres rett til dyrking av egenprodusert formeringsmateriale av en beskyttet sort på egen virksomhet og plikten til å betale vederlag for dette.

Se omtalen av endringsforslaget ovenfor.

Merknader til § 9

Bestemmelsen er ny i forhold til gjeldende lov og regulerer opplysningsplikten i forbindelse med jordbrukeres vederlag for bruk av egenprodusert formeringsmateriale i egen virksomhet, jf. forslaget til § 8.

Det foreslås gitt en forskriftshjemmel for nærmere å kunne regulere på hvilken måte opplysningsplikten skal oppfylles.

Se omtalen av endringsforslaget ovenfor.

Merknader til § 10

Bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 4 og inneholder bestemmelser om søknader om planteforedlerrett.

Bestemmelsen er endret som følge av forslaget til innføring av plikt for søker om planteforedlerrett til å oppgi leverandøren av det biologiske materialet som inngår i sorten. Se omtalen av dette endringsforslaget ovenfor.

Bestemmelsen er videre noe endret som følge av endringen av definisjonen av planteforedlerrett i forslaget til § 1.

Det foreslås også en endring av fristen for søkers innsending av plantemateriale og opplysninger som er nødvendig for nyhetsprøving i

tilfellet der søker har påberopt seg prioritet. Fristen foreslås å være to år i stedet for gjeldende lov som fastsetter en frist på fire år i § 4 fjerde ledd. Bakgrunnen for endringsforslaget er bestemmelsene i UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 11 (3) på dette punkt.

Merknader til § 11

Bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 5 og inneholder bestemmelser om sortsnavn. Bestemmelsen er noe endret for å tilpasses forslaget til § 2 om lovens virkeområde. For øvrig er bestemmelsen identisk med gjeldende lov.

Merknader til § 12

Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 6 og inneholder bestemmelser om Plantesortsnemndas innledende behandling av søknader om planteforedlerrett.

Merknader til § 13

Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 7 og inneholder bestemmelser om kunngjøring av søknader om planteforedlerrett.

Merknader til § 14

Bestemmelsen er ny i forhold til gjeldende lov og regulerer når søksmål må fremmes dersom en annen enn søker hevder å ha rettighetene til plantesorten.

Påstår noen overfor Plantesortsnemnda at det er han og ikke søkeren som har retten til sorten, kan Plantesortsnemnda, hvis den finner spørsmålet tvilsomt, oppfordre vedkommende til innen en nærmere angitt frist å reise søksmål for å få spørsmålet prøvet ved domstolene, idet han gjøres oppmerksom på at påstanden vil kunne bli satt ut av betraktning ved den fortsatte behandling av saken dersom oppfordringen ikke imøtekommes.

Er spørsmålet om retten til sorten under behandling ved en domstol, kan behandlingen av søknaden stilles i bero inntil søksmålet er endelig avgjort.

Patentloven § 17 har en tilsvarende bestemmelse for patentsaker.

Merknader til § 15

Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 8 og regulerer når Plantesorts-nemnda kan treffe vedtak om overføring av søknaden til den

berettigede dersom en annen enn søker godtgjør overfor Plantesortsnemnda at vedkommende har retten til plantesorten.

Merknader til § 16

Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 9 og regulerer Plantesortsnemndas undersøkelse av sorten.

Merknader til § 17

Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 10 og regulerer den videre behandlingen av en søknad om planteforedlerrett etter at nyhetsprøvingen er avsluttet, meddelelse av planteforedlerrett, registrering og kunngjøring av meddelelser, samt henleggelse av eller avslag på søknader om planteforedlerrett.

Merknader til § 18

Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 11 og inneholder en regulering av prosedyren ved fornyet behandling av en søknad om planteforedlerrett dersom det fremsettes innsigelser mot denne innen den fristen som er gitt for slike innsigelser.

Merknader til § 19

Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 12 og regulerer klage og søksmål i forbindelse med avslag på søknad om planteforedlerrett samt avgjørelse i forbindelse med begjæring om overføring av en søknad om planteforedlerrett.

Merknader til § 20

Bestemmelsen er erstatter gjeldende lov § 13 og regulerer planteforedlerrettens varighet.

I første ledd slås det fast at planteforedlerretten skal kunne opprettholdes i tretti år for sorter som er vinranker eller trær og tjuefem år for andre sorter. Gjeldende lov fastslår at gyldighetstiden er henholdsvis tjuefem og tjue år.

Se omtalen av endringsforslaget ovenfor.

Merknader til § 21

Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 14 og inneholder bestemmelser om betaling av årsavgift.

Merknader til § 22

Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 15 og inneholder regler om avkall på planteforedlerretten.

Merknader til § 23

Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 16 og inneholder en regulering av tilfellet der sortseieren ikke har betalt årsavgiften.

Merknader til § 24

Bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 17 og inneholder bestemmelser om ugyldighet eller overføring etter søksmål. Bestemmelsen er i overensstemmelse med UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 21 som inneholder flere obligatoriske bestemmelser om når en planteforedlerrett skal kjennes ugyldig.

Første ledd nr. 1 bestemmer at en planteforedlerrett etter søksmål skal kjennes ugyldig ved dom dersom nyhetskravet eller kravet til atskillbarhet, jf. § 4 første ledd nr. 1 og 2, ikke var oppfylt på søknadsdagen eller på den dagen prioritet regnes fra etter § 5. Ordlyden er endret i forhold til gjeldende lov § 17 første ledd uten at noen realitetsforskjell er tilsiktet.

Første ledd nr. 2 bestemmer at en planteforedlerrett etter søksmål skal kjennes ugyldig ved dom dersom vilkårene om ensartethet og stabilitet, jf. § 4 første ledd nr. 3 og 4, ikke var oppfylt på søknadsdagen eller på den dagen prioritet regnes fra etter § 5, forutsatt at meddelelsen av planteforedlerrett hovedsakelig er basert på informasjon og dokumentasjon fremskaffet av sortseieren. Bestemmelsen er ny i forhold til gjeldende lov.

Første ledd nr. 3 bestemmer at en planteforedlerrett etter søksmål skal kjennes ugyldig ved dom dersom planteforedlerretten er meddelt en annen enn den som er berettiget til sorten. I henhold til annet ledd kan et slikt søksmål bare reises av den som påstår å være berettiget. Retten kan i stedet for å kjenne planteforedlerretten ugyldig, etter påstand overføre planteforedlerretten til vedkommende. Ordlyden er noe endret i forhold til gjeldende lov § 17 annet ledd uten at noen realitetsforskjell er tilsiktet.

Merknader til § 25

Bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 18 og regulerer når et vedtak om plante-foredlerrett skal opphøre etter vedtak av Plantesortsnemnda. Bestemmelsen er i overensstemmelse med UPOV-konvensjonen av 1991

artikkel 22 som inneholder en rekke valgfrie bestemmelser om opphør av planteforedlerrett.

Første ledd nr. 1 bestemmer at Plantesortsnemnda skal treffe vedtak om opphør av en planteforedlerrett dersom sorten ikke lenger oppfyller vilkårene i § 4 første ledd nr. 3 eller 4 om ensartethet og stabilitet. Kravene til sortens ensartethet og stabilitet må være oppfylt i hele beskyttelsesperioden for at planteforedlerretten skal kunne opprettholdes. Det er sortseierens plikt å vedlikeholde sorten med de kjennetegn som var grunnlaget for meddelelsen av planteforedlerretten. Bestemmelsen er noe endret i forhold til gjeldende lov § 18 første ledd bokstav a for bedre å tilpasses bestemmelsene i UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 22.

Første ledd nr. 2 fastslår at Plantesortsnemnda kan treffe vedtak om opphør av en planteforedlerrett dersom sortseieren etter anmodning og innen en fastsatt frist ikke skaffer til veie dokumenter, opplysninger eller materiale som nemnda behøver for etterkontroll av sorten. Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 18 første ledd bokstav b.

I henhold til annet ledd gjelder bestemmelsene i §§ 12 og 19 tilsvarende.

Merknader til § 26

Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 19 og regulerer kunngjøring og registrering av opphør m.v. av planteforedlerrett.

Merknader til § 27

Bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 20 og inneholder bestemmelser om anvendelse av sortsnavn.

Til forskjell fra gjeldende lov er uttrykket ”erhvervsmessig” tatt ut av lovteksten for at bestemmelsen skal være i overensstemmelse med UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 20 (7) og endringsforslaget til ny bestemmelse om planteforedlerrettens innhold.

Merknader til § 28

Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 21 og regulerer endring og sletting av sortsnavn.

Merknader til § 29

Bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 22 og inneholder bestemmelser om straff.

Tredje ledd er nytt i forhold til gjeldende lov og bestemmer at den som forsettlig eller grovt uaktsomt overtrer forslaget til § 9 som regulerer opplysningsplikten, eller som medvirker til det, straffes med bøter.

Merknader til § 30

Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 23 og regulerer erstatningsplikten overfor sortseieren for krenkelse av dennes rettigheter i henhold til loven.

Merknader til § 31

Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 24 og inneholder bestemmelser om utlevering og tilintetgjøring av plantemateriale.

Merknader til § 32

Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 25 og inneholder bestemmelser om midlertidig rettsvern. Bestemmelsen oppfyller UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 13.

Merknader til § 33

Bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 26 og inneholder bestemmelser om Plantesortsnemnda og Plantesortsregisteret.

Det foreslås et nytt annet ledd som inneholder en bestemmelse om at Plantesorts-nemnda skal ha et sekretariat. Nærmere bestemmelser om dette gis av Kongen.

Merknader til § 34

Bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 27 og inneholder regler om meddelelser til søker eller sortseier fra Plantesortsnemnda.

Det vises her til høringsnotat fra Justis- og politidepartementet av 26. mars 2004 "Høring - Diverse endringer i lovgivningen om industrielt rettsvern mv. (regler om fullmektig m.m.)" vedrørende forslaget til endring av bestemmelsen.

Merknader til § 35

Bestemmelsen inneholder regler om tvangslisens. Bestemmelsen trådte i kraft 1. februar 2004 som følge av gjennomføringen av EUs patentdirektiv i norsk rett. UPOV-konvensjonen av 1991 artikkel 17 inneholder regler om tvangslisens.

Merknader til § 36

Bestemmelsen er identisk med gjeldende lov § 29 og inneholder rettergangsbestemmelser.

Merknader til § 37

Bestemmelsen erstatter gjeldende lov § 30 og inneholder ikrafttredelsesregler.

Stortingets samtykke til tilslutning til UPOV-konvensjonen av 1991 foreslås inntatt i lovens første ledd. Slikt samtykke er påkrevet i henhold til GrL § 26 annet ledd.

Etter annet ledd fastsetter Kongen når loven skal tre i kraft. Stortingets samtykke til tilslutning til konvensjonen etter første ledd trer likevel i kraft straks.

Merknader til § 38

Bestemmelsen inneholder overgangsregler.

Hovedregelen angis i første ledd. Den nye planteforedlerloven kommer også til anvendelse på plantesorter som er meddelt planteforedlerrett eller som det er kunngjort søknad om før lovens ikrafttredelse. Det er et allment prinsipp innen immaterialretten at en ny lov kommer til anvendelse også på allerede eksisterende rettigheter, herunder bestemmelsen om forlenget varighet av planteforedlerretten. I enkelte tilfeller vil imidlertid en slik hovedregel medføre urimelige resultater. Derfor angis enkelte unntak i de påfølgende leddene.

Ny lov om planteforedlerrett innebærer på enkelte punkter strengere vilkår for meddelelse av planteforedlerrett. Annet ledd fastslår derfor at gjeldende lov kommer til anvendelse på søknader om planteforedlerrett som er kunngjort i henhold til § 13 ved lovens ikrafttredelse. Søknaden skal i slike tilfeller behandles og avgjøres etter de tidligere bestemmelsene. De endrede vilkårene for plante-foredlerrett kan således ikke medføre et avslag på en søknad om planteforedlerrett som allerede er kunngjort der planteforedlerrett ville blitt meddelt etter de gamle bestemmelsene. For å forhindre merarbeid for Plantesortsnemnda gjelder tilsvarende bestemmelse

for søknader om plantesorter som er kunngjort og der den nye loven ville medført gunstigere vilkår for meddelelse av planteforedlerrett, herunder det mindre restriktive nyhetskravet.

Tredje ledd fastslår at gjeldende lov om planteforedlerrett kommer til anvendelse på utnyttelse av plantemateriale som har skjedd eller rettigheter som er ervervet før den nye lovens ikrafttredelse. En regel av motsatt innhold ville vært motstridende med grunnleggende regler om rettssikkerhet og behovet for forutsigbarhet. Når det bestemmes at den nye loven om planteforedlerrett heller ikke kan gripe inn i rådende avtalerettslige forhold, innebærer det at dersom noen har en avtalerettslig ervervet rettighet til å utnytte en beskyttet plantesort, kan ikke denne rettigheten tapes ved de nye reglene om planteforedlerrett.

Fjerde ledd bestemmer at § 6 tredje ledd ikke kommer til anvendelse på plante-materiale der planteforedlerretten er uttømt (konsumert) før lovens ikrafttredelse. Dette innebærer at en foredlerrett som er konsumert ikke kan gjenoppstå ved den nye lovens ikrafttredelse.

Femte ledd innebærer at saker om gyldigheten av en planteforedlerrett, der denne er meddelt før den nye lovens ikrafttredelse, avgjøres etter gjeldende lov om planteforedlerrett. Som tidligere bemerket innebærer den nye loven om plante-foredlerrett at vilkårene for planteforedlerrett gjøres strengere på enkelte punkter. De endrede vilkårene kan ikke utgjøre en grunn til å kjenne en rettighet ugyldig som oppfylte vilkårene på tidspunktet for meddelelsen.

Sjette ledd fastslår at den som før lovens ikrafttredelse har gått i gang med utnyttelse av plantemateriale av en beskyttet plantesort på en slik måte som etter gjeldende lov om planteforedlerrett ikke krevde sortseierens samtykke, kan fortsette den planlagte virksomheten i nødvendig og sedvanlig utstrekning, dog ikke lenger enn fem år fra lovens ikrafttredelse. Samme rett har den som har foretatt vesentlige forberedelser for utnyttelse av en sort. Dette innebærer at den som i medhold av gjeldende lov om planteforedlerrett har startet med en utnyttelse av sorten, har rett til å fullføre denne innenfor de nødvendige og sedvanlige rammer. Tilsvarende gjelder for den som har foretatt vesentlige forberedelser for eksempel i form av investeringer eller i form av en avtale om import. Det avgjørende er således hva vedkommende har planlagt. Rettigheten i kraft av overgangsbestemmelsen gjelder imidlertid ikke utover fem år fra ikrafttredelsestidspunktet.

Syvende ledd fastsetter særvilkår som gjelder for jordbrukere som utnytter egenprodusert formeringsmateriale i egen virksomhet. Rettigheten i kraft av overgangsbestemmelsen gjelder imidlertid ikke for mer enn to sesonger etter ikrafttredelsestidspunktet.

7. Utkast til ny lov om planteforedlerrett

Utkast til ny lov om planteforedlerrett:

Kapittel 1. Alminnelige bestemmelser

§ 1. *Planteforedlerrett*

Den som har foredlet eller oppdaget og videreutviklet en plantesort eller som dennes rett er gått over til (sortseieren), kan etter søknad få enerett til å utnytte sorten i samsvar med denne lov (planteforedlerrett).

§ 2. *Virkeområde*

Planteforedlerrett kan bare gis til en sortseier som

- 1 er norsk statsborger eller har bopel eller sete i Norge,
- 2 er statsborger av eller har bopel eller sete i en stat som er medlem av Den internasjonale union for beskyttelse av nye plantesorter,
- 3 er statsborger av eller har bopel eller sete i en stat som er medlem av en mellomstatlig organisasjon som er medlem av Den internasjonale union for beskyttelse av nye plantesorter eller
- 4 er statsborger av eller har bopel eller sete i en stat som er medlem av Verdens handelsorganisasjon.

Kongen kan ved forskrift eller enkeltvedtak bestemme at planteforedlerrett kan meddeles i andre tilfeller enn nevnt i første punktum.

§ 3. *Plantesort*

Med plantesort menes i denne lov en bestand av planter innenfor en enkelt taksonomisk gruppe av laveste kjente rang som

- 1 kan defineres på grunnlag av forekomsten av kjennetegn som skyldes en bestemt genotype eller kombinasjon av genotyper,
- 2 kan skilles fra enhver annen bestand av planter på grunnlag av forekomsten av minst ett av de nevnte kjennetegn og
- 3 kan betraktes som en enhet når det gjelder evnen til å formere seg uforandret.

Kapittel 2. Vilkår for meddelelse av planteforedlerrett, planteforedlerrettens innhold m.m.

§ 4. *Vilkår for meddelelse av planteforedlerrett*

Planteforedlerrett kan bare meddeles dersom sorten

- 1 er ny,

- 2 klart kan skilles fra andre sorter som var kjent på søknadsdagen,
- 3 er ensartet og
- 4 er stabil.

Sorten skal anses ny i henhold til første ledd nr. 1 dersom formeringsmateriale eller høstet materiale av sorten på søknadsdagen ikke har vært utbudt for salg, solgt til eller på annen måte blitt overdratt til andre av sortseieren eller med dennes samtykke i den hensikt å utnytte sorten

- 1 tidligere enn ett år før denne dagen her i riket,
- 2 tidligere enn seks år før denne dagen i utlandet dersom det gjelder trær eller vinranker eller
- 3 tidligere enn fire år før denne dagen i utlandet dersom det gjelder andre planter enn trær og vinranker.

En plantesort anses kjent etter første ledd nr. 2 dersom materiale av sorten ervervsmessig er solgt eller utbudt for salg. Sorten anses også som kjent dersom den er inntatt i en offisiell sortliste, finnes i en allment tilgjengelig referansesamling, er nøye beskrevet i et allment tilgjengelig skrift eller er kommet til allmennhetens kjennskap på annen måte. En sort som er beskrevet i en søknad om planteforedlerrett eller patent eller om opptak i en offisiell sortliste her i riket eller i en annen stat, anses kjent fra søknadstidspunktet dersom søknaden leder til meddelelse av planteforedlerrett eller patent eller opptak i sortlisten.

Sorten skal anses ensartet i henhold til første ledd nr. 3 dersom den er tilstrekkelig ensartet i forhold til sine relevante kjennetegn, med unntak av den variasjonen som kan forventes i forhold til spesielle trekk ved dens formering.

Sorten skal anses stabil i henhold til første ledd nr. 4 dersom dens relevante kjennetegn forblir uforandret etter gjentatt formering eller, i tilfellet av en særskilt formeringssyklus, ved enden av enhver slik syklus.

§ 5. Prioritet

Har sortseieren søkt om planteforedlerrett eller patent for en sort i en eller flere andre stater som er medlem av Den internasjonale union for beskyttelse av nye plantesorter eller av en mellomstatlig organisasjon som er medlem av unionen, og innen tolv måneder fra søknadstidspunktet for den første søknaden søker om planteforedlerrett for sorten her i riket, skal søknaden her i riket i forhold til § 4 første ledd nr. 1 og 2 anses som inngitt samtidig med den første søknaden. For å kunne oppnå en slik prioritet må sortseieren skriftlig begjære dette ved inngivelse av søknaden om planteforedlerrett her i riket og innen tre måneder etter at begjæringen om prioritet er fremmet, sende Plantesortsnemnda kopi av den første søknaden og prøver eller annet bevis for at sorten som er

gjenstand for begge søknadene er den samme. Disse dokumentene skal være bekreftet av den sortsmyndighet som mottok den første søknaden.

§ 6. *Planteforedlerrettens innhold*

Om ikke annet følger av §§ 7 og 8 innebærer planteforedlerrett at andre enn sortseieren ikke kan utnytte den beskyttede sorten uten sortseierens samtykke ved å

- 1 produsere eller reprodusere formeringsmateriale,
- 2 bearbeide formeringsmateriale for formeringsformål,
- 3 utby formeringsmateriale for salg,
- 4 selge eller på annen måte markedsføre formeringsmateriale,
- 5 importere formeringsmateriale,
- 6 eksportere formeringsmateriale eller
- 7 lagre formeringsmateriale for noen av de formål som angis ovenfor i nr. 1 – 6.

Dersom sortseieren ikke har hatt rimelig mulighet til å utøve sin rett i forhold til formeringsmateriale av den beskyttede sorten, kan ingen uten sortseierens samtykke utnytte høstet materiale som er fremstilt av formeringsmateriale slik som angitt i første ledd nr. 1 – 7.

Sortseierens samtykke er ikke nødvendig for utnyttelse av plantemateriale av den beskyttede sorten som av sortseieren eller med dennes samtykke er solgt eller markedsført på annen måte innenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet. Dette gjelder ikke utnyttelse som innebærer

- 1 videreformering av sorten eller
- 2 eksport av materiale av sorten som kan brukes til formeringsformål til et fremmed land der sorter av den aktuelle planteslekten eller plantearten ikke kan beskyttes forutsatt at det eksporterte materialet ikke er tiltenkt sluttforbruk.

Med plantemateriale i første punktum menes

- 1 formeringsmateriale av ethvert slag,
- 2 høstet materiale, herunder en hel eller deler av en plante, og
- 3 ethvert produkt som er fremstilt direkte fra det høstede materialet.

Bestemmelsene ovenfor kommer også til anvendelse for

- 1 sorter som bare kan fremstilles ved gjentatt bruk av den beskyttede sorten,
- 2 sorter som ikke klart kan skilles fra den beskyttede sorten i samsvar med § 4 første ledd nr. 2 og
- 3 sorter som i hovedsak er utviklet fra den beskyttede sorten og der den

beskyttede sorten ikke i seg selv i hovedsak er utviklet fra en beskyttet sort.

En sort skal i henhold til fjerde ledd nr. 3 anses i hovedsak utviklet fra den beskyttede sorten når

- 1 den i det alt vesentlige er utviklet fra den opprinnelige sorten eller fra en sort som i seg selv i det alt vesentlige er utviklet fra den opprinnelige sorten, samtidig som den har beholdt de vesentligste kjennetegnene som er et resultat av den opprinnelige sortens genotype eller kombinasjonen av genotyper,
- 2 den klart kan skilles fra den opprinnelige sorten og
- 3 den er i overensstemmelse med den opprinnelige sorten når det gjelder de vesentlige kjennetegnene som er et resultat av den opprinnelige sortens genotype eller kombinasjonen av genotyper, med unntak av de forskjeller som stammer fra utviklingen.

§ 7. Unntak fra planteforedlerretten

Planteforedlerretten omfatter ikke

- 1 privat utnyttelse av sorten med ikke-kommersielt formål,
- 2 utnyttelse av sorten med eksperimentelt formål og
- 3 utnyttelse av sorten til foredling av en ny sort og utnyttelse av den nye sorten i samsvar med § 6, med unntak av tilfellene der § 6 fjerde ledd kommer til anvendelse.

En jordbruker har rett til, slik som bestemt i § 8, å bruke høstet materiale av en beskyttet sort til formering av sorten på egen eiendom.

§ 8. Rett til dyrking av en beskyttet sort og plikt til å betale vederlag

En jordbruker har rett til mot vederlag å utnytte høstet materiale oppnådd ved dyrking av en beskyttet sort på egen driftsenhet, herunder sorter som omfattes av § 6 fjerde ledd nr. 2 og 3, til formering av sorten på eiendommen. Denne retten gjelder i forhold til sorter av følgende arter: havre, bygg, rug, hvete, rughvete og poteter. Det vederlaget som betales skal være betydelig lavere enn det vederlaget som kreves for en lisens til å produsere formeringsmateriale av sorten. En avtale om størrelsen på vederlaget som betales kan inngås mellom sortseieren og jordbrukeren eller mellom organisasjoner som representerer disse. Dersom en slik avtale ikke er

inngått, skal jordbrukeren betale til sortseieren et vederlag som utgjør 50 prosent av det vederlaget som kreves for en lisens til å produsere formeringsmateriale av sorten.

En jordbruker som dyrker en eller flere kornarter som angitt i første ledd på et areal som utgjør mindre enn 200 dekar har rett til å utnytte formeringsmateriale av en beskyttet sort slik som angitt i første ledd uten å betale vederlag, uansett størrelsen på det arealet der jordbrukeren eventuelt dyrker andre planter.

En jordbruker som dyrker poteter på et areal som utgjør mindre enn 40 dekar har rett til å utnytte formeringsmateriale av en beskyttet sort slik som angitt i første ledd uten å betale vederlag, uansett størrelsen på det arealet der jordbrukeren eventuelt dyrker andre planter.

§ 9. *Plikt til å gi opplysninger om formering*

Jordbrukeren og den som bearbeider formeringsmaterialet plikter på forespørsel fra sortseieren å gi de opplysninger som er nødvendige for at vederlag etter § 8 skal kunne beregnes.

Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om dette.

Kapittel 3. Søknad om planteforedlerrett og behandling av søknaden

§ 10. *Søknaden*

Søknad om meddelelse av planteforedlerrett for en sort inngis skriftlig på norsk til Plantesortsnemnda.

Søknaden skal inneholde en beskrivelse av sorten med særskilt angivelse av de kjennetegn som skiller den fra andre sorter. Søknaden skal inneholde forslag til sortsnavn. Navn og adresse til sortseieren skal angis. Er søkeren en annen enn foredleren eller den som oppdaget og videreutviklet sorten, skal dessuten grunnlaget for søkerens rett til sorten angis samt navn og adresse til foredleren eller den som oppdaget og videreutviklet sorten.

I søknaden skal det opplyses om tidligere utnyttelse av sorten som etter § 4 første ledd nr. 1 kan være til hinder for meddelelse av planteforedlerrett, eller det skal opplyses at sorten ikke er utnyttet på en slik måte.

Søknaden om planteforedlerrett skal oppgi hvor det biologiske materialet som inngår i sorten er mottatt eller hentet fra (leverandør). Dersom materialet er mottatt eller hentet fra et land som krever at det innhentes samtykke for uttak av slikt biologisk materiale, skal det opplyses i

søknaden om samtykke er innhentet. Kongen kan ved forskrift gi nærmere regler om hvilke opplysninger som skal foreligge etter dette ledd.

Opplysningsplikten etter fjerde ledd gjelder selv om strukturen i det mottatte materialet er endret.

Brudd på opplysningsplikten etter fjerde ledd er straffbart så langt det følger av straffeloven § 166. Opplysningsplikten berører ikke behandlingen av søknaden eller gyldigheten av planteforedlerretten.

Plantesortsnemnda kan pålegge søkeren innen en fastsatt frist å fremskaffe det plantematerialet og gi de opplysninger som er nødvendige for undersøkelsen av sorten etter § 16. En søker som påberoper seg prioritet etter § 5, kan ikke pålegges å gjøre dette som en del av søknaden og kan ikke pålegges å gjøre det tidligere enn 2 år etter prioritetsfristens utløp, med mindre den søknaden som begrunner prioriteten, er avslått eller trukket tilbake.

Søkeren skal betale en søknadsavgift fastsatt i forskrift.

I samme søknad kan det bare søkes om beskyttelse av én sort.

§ 11. *Sortsnavn*

Sortsnavnet skal være egnet til å skille sorten fra andre sorter.

Som sortsnavn kan ikke nyttes en betegnelse som

- 1 bare består av tall med mindre det er alminnelig praksis ved navngivning av en slik sort,
- 2 er egnet til å villedde,
- 3 strider mot lov eller den offentlige orden eller er egnet til å vekke forargelse,
- 4 kan forveksles med en betegnelse som er innført eller søkt innført i Plantesortsregisteret eller er innført i et register over beskyttede sorter i en fremmed stat som navn på en annen sort av samme eller nærstående art, eller som allerede nyttes som betegnelse for en sort eller formeringsmateriale av en sort av samme eller nærstående art,
- 5 kan forveksles med et varemerke, navn, foretaksnavn eller annet kjennetegn som en annen enn søkeren har beskyttelse for på en slik måte at betegnelsen ikke vil kunne registreres som varemerke for plantemateriale eller varer av lignende slag, eller
- 6 kan forveksles med et varemerke for plantemateriale eller varer av lignende slag som søkeren har beskyttelse for.

Har søkeren søkt om beskyttelse for sorten i en fremmed stat som er medlem av Den internasjonale union for beskyttelse av nye plantesorter eller av en mellomstatlig organisasjon som er medlem av unionen, skal det benyttes samme sortsnavn her i riket som i den fremmede staten med mindre det sortsnavnet som er benyttet i den fremmede staten strider mot første eller annet ledd, eller av en annen grunn er uegnet som sortsnavn her i riket.

§ 12. Foreløpig prøving av søknaden

Oppfyller ikke søknaden og sortsnavnet §§ 10 og 11, eller viser søknaden at det forøvrig er noe til hinder for å imøtekomme den, skal søkeren oppfordres til innen en fastsatt frist å uttale seg eller foreta retting.

Unnlater søkeren innen fristens utløp å uttale seg eller foreta retting av en påpekt mangel, skal søknaden henlegges. Behandlingen av søknaden gjenopptas dersom søkeren innen fire måneder etter utløpet av fristen uttaler seg eller foretar retting og dessuten betaler en gjenopptakelsesavgift fastsatt i forskrift.

Foreligger det også etter at søkeren har uttalt seg eller foretatt retting, et hinder for å imøtekomme søknaden som søkeren har hatt anledning til å uttale seg om, skal søknaden avslås med mindre Plantesortsnemnda finner at søkeren bør gis ny oppfordring.

§ 13. Kunngjøring om søknaden

Oppfyller søknaden og sortsnavnet §§ 10 og 11 og søknaden ikke viser at det forøvrig er noe til hinder for å imøtekomme den, skal Plantesortsnemnda kunngjøre en melding om søknaden.

§ 14. Søksmål om overføring av søknad

Påstår noen overfor Plantesortsnemnda at det er han og ikke søkeren som har retten til sorten, kan Plantesortsnemnda hvis den finner spørsmålet tvilsomt, oppfordre vedkommende til innen en nærmere angitt frist å reise søksmål for å få spørsmålet prøvet ved domstolene, idet han gjøres oppmerksom på at påstanden vil kunne bli satt ut av betraktning ved den fortsatte behandling av saken dersom oppfordringen ikke imøtekommes.

Er spørsmålet om retten til sorten under behandling ved domstol, kan behandlingen av søknaden stilles i bero inntil søksmålet er endelig avgjort.

§ 15. Begjæring om overføring av søknad

Godtgjør noen overfor Plantesortsnemnda at det er vedkommende og ikke søkeren som har retten til sorten, skal nemnda etter begjæring overføre søknaden til vedkommende. Vedkommende skal betale ny søknadsavgift.

Inntil en begjæring om overføring er endelig avgjort, skal både søkeren og den som har begjært overføring, gis adgang til å foreta de handlinger som er nødvendige for å hindre at søknaden blir henlagt eller avslått. I kunngjøringer i saken skal det opplyses at overføring er begjært.

§ 16. Undersøkelse av sorten

Plantesortsnemnda skal sørge for en undersøkelse av sorten med sikte på å klarlegge om den oppfyller vilkårene i § 4 første ledd nr. 2 - 4. Nemnda kan bestemme at sorten ikke skal undersøkes eller bare skal undersøkes delvis dersom den tidligere er undersøkt i forbindelse med søknad om planteforedlerrett i utlandet eller på annen måte.

Søkeren skal betale for undersøkelsen etter regler gitt i forskrift.

§ 17. Fortsatt behandling. Registrering og kunngjøring av planteforedlerrett

Når undersøkelsen av sorten er avsluttet, tas søknaden opp til fortsatt behandling. § 12 gjelder tilsvarende. Plantesortsnemnda kan pålegge søkeren å opplyse om sorten er beskyttet eller søkt beskyttet i andre stater og i tilfelle å gi opplysninger om alt som vedkommende stats planteforedlerrettsmyndighet har meddelt søkeren om vurderingen av søknaden.

Blir planteforedlerrett meddelt, føres sorten inn i Plantesortsregisteret. Meddelelsen kunngjøres med opplysning om at innsigelser mot meddelelsen kan fremsettes innen en fastsatt frist.

Henlegges eller avslås en søknad etter at den er kunngjort etter § 13, skal dette kunngjøres når avgjørelsen er blitt endelig. Det samme gjelder om en søknad trekkes etter at den er kunngjort.

§ 18. Fornyhet behandling

Fremsettes det skriftlig overfor Plantesortsnemnda innsigelse mot meddelelsen av planteforedlerrett innen fristen fastsatt etter § 17 annet ledd, tas søknaden opp til fornyet behandling for avgjørelse av innsigelsen. § 12 gjelder tilsvarende. Det kunngjøres og registreres i Plantesortsregisteret at søknaden er tatt opp til fornyet behandling. Utfallet kunngjøres og registreres når det er blitt endelig.

§ 19. Klage og søksmål

Går Plantesortsnemndas endelige avgjørelse om søknaden imot søkeren, kan søkeren påklage avgjørelsen til Annen avdeling ved Styret for det industrielle Retsvern. Blir søknaden imøtekommet etter fornyet behandling, kan den som har reist innsigelse, påklage avgjørelsen. Plantesortsnemndas avgjørelse av en begjæring om overføring av en søknad kan også påklages til Annen avdeling ved Styret for det industrielle Retsvern. Klagen må inngis til Plantesortsnemnda innen to måneder fra den dag meddelelse om avgjørelsen ble sendt vedkommende. Klageren må betale en klageavgift fastsatt i forskrift.

Avslår Annen avdeling ved Styret for det industrielle Retsvern en søknad etter klage, kan søkeren bringe avslaget inn for domstolene innen to måneder fra meddelelse om avslaget ble sendt vedkommende.

Kapittel 4. Planteforedlerrettens varighet. Årsavgifter

§ 20. *Planteforedlerrettens varighet*

En planteforedlerrett kan opprettholdes inntil utgangen av det tjuefemte kalenderår etter det året da planteforedlerretten ble meddelt. For trær og vinranker kan planteforedlerretten opprettholdes i tretti år.

For opprettholdelse av planteforedlerretten for kalenderårene etter det året da den ble meddelt, må det betales en årsavgift fastsatt i forskrift.

§ 21. *Betaling av årsavgift*

Årsavgiften forfaller til betaling på den første virkedag i det kalenderår den gjelder. Årsavgift kan ikke betales tidligere enn 1. juli i det foregående år. Årsavgift for det første kalenderåret etter det året da planteforedlerretten ble meddelt, forfaller tidligst to måneder etter at melding om meddelelsen ble sendt sortseieren.

Mot betaling av en tilleggsavgift fastsatt i forskrift, kan årsavgifter betales inntil seks måneder etter forfall.

Kongen kan ved forskrift gi regler om henstand eller fritak for årsavgifter.

Kapittel 5. Opphør av planteforedlerrett m.m.

§ 22. *Avkall*

Gir sortseieren overfor Plantesortsnemnda skriftlig avkall på planteforedlerretten, skal nemnda erklære retten for opphørt.

Er en begjæring om overføring ikke endelig avgjort, eller er det reist søksmål om overføring eller tatt utlegg i planteforedlerretten, skal den ikke erklæres for opphørt før spørsmålet om overføring er endelig avgjort eller utlegget er falt bort.

§ 23. Unnlatt betaling av årsavgift

Betales ikke årsavgift i samsvar med §§ 20 og 21, opphører planteforedlerretten fra og med inngangen av det kalenderår det ikke er betalt avgift for.

§ 24. Ugyldighet eller overføring etter søksmål

En planteforedlerrett skal etter søksmål kjennes ugyldig ved dom dersom

- 1 vilkårene i § 4 første ledd nr. 1 eller 2 ikke var oppfylt på søknadsdagen
eller på den dagen prioritet regnes fra etter § 5,
- 2 vilkårene i § 4 første ledd nr. 3 eller 4 ikke var oppfylt på søknadsdagen eller på den dagen prioritet regnes fra etter § 5, forutsatt at meddelelsen av planteforedlerrett hovedsakelig er basert på informasjon og dokumentasjon fremskaffet av sortseieren, eller
- 2 planteforedlerretten er meddelt en annen enn den som er berettiget til
til
sorten.

Søksmål som nevnt i første ledd nr. 3 kan bare reises av den som påstår å være berettiget. Retten kan i stedet for å kjenne planteforedlerretten ugyldig etter påstand overføre planteforedlerretten til vedkommende.

§ 25. Opphør etter vedtak av Plantesortsnemnda

Plantesortsnemnda skal treffe vedtak om opphør av en planteforedlerrett dersom

- 1 vilkårene i § 4 første ledd nr. 3 eller 4 ikke lenger er oppfylt eller
- 2 sortseieren ikke innen en fastsatt frist fremskaffer det
formeringsmateriale
eller de dokumenter eller opplysninger som Plantesortsnemnda
trenger for
etterkontroll av sorten.

§§ 12 og 19 gjelder tilsvarende.

§ 26. Kunngjøring og registrering av opphør m.m.

Når en planteforedlerrett er endelig opphørt eller kjent ugyldig etter §§ 22 til 25, skal Plantesortsnemnda kunngjøre det og anmerke det i Plantesortsregisteret. Tilsvarende gjelder ved overføring av en planteforedlerrett.

Kapittel 6. Anvendelse, endring og sletting av sortsnavn

§ 27. Anvendelse av sortsnavn

Den som utbyr for salg eller på annen måte tilbyr formeringsmateriale av en beskyttet sort, skal betegne sorten med det registrerte sortsnavnet. Det registrerte sortsnavnet skal benyttes også etter at beskyttelsen er opphørt.

Et sortsnavn som er registrert for en sort, skal ikke anvendes som betegnelse for en annen sort av samme eller nærstående art eller for formeringsmateriale av en slik sort. Det samme gjelder betegnelser som kan forveksles med det registrerte sortsnavnet.

§ 28. Endring og sletting av sortsnavn

Er et sortsnavn registrert i strid med § 11 og feilen fortsatt foreligger, skal Plantesortsnemnda etter forslag fra sortseieren kunngjøre og registrere et nytt sortsnavn. Det samme gjelder om et sortsnavn ikke lenger oppfyller § 11 annet ledd nr. 2 og 3.

Plantesortsnemnda kan bestemme at et registrert sortsnavn som ikke lenger anvendes, skal slettes fra Plantesortsregisteret dersom planteforedlerretten har opphørt og sortseieren begjærer det eller det forøvrig er grunn til det.

Kapittel 7. Rettsvern

§ 29. Straff

Den som forsettlig gjør inngrep i den enerett en planteforedlerrett medfører eller som medvirker til det, straffes med bøter eller fengsel inntil tre måneder.

Den som forsettlig eller grovt uaktsomt overtrer reglene om anvendelse av sortsnavn i § 27 eller som medvirker til det, straffes med bøter.

Den som forsettlig eller grovt uaktsomt overtrer reglene opplysningsplikt i § 9 eller som medvirker til det, straffes med bøter.

Offentlig påtale finner bare sted etter begjæring fra den fornærmede.

§ 30. Erstatning

Den som forsettlig eller uaktsomt gjør inngrep i en planteforedlerrett, plikter å betale erstatning for utnyttelsen av sorten samt erstatning for ytterligere skade som inngrepet har medført. Erstatningen kan lempes når det bare er lite å legge vedkommende til last. Er inngrepet skjedd i aktsom god tro, kan retten i rimelig utstrekning pålegge vedkommende å betale erstatning for det tap utnyttelsen har medført.

Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer reglene om sortsnavn i § 27, plikter å erstatte det tap overtredelsen har medført. Erstatningen kan lempes når det bare er lite å legge vedkommende til last.

§ 31. Utlevering og tilintetgjøring av plantemateriale

For å forebygge fortsatt inngrep kan retten etter påstand i den utstrekning det er rimelig bestemme at plantematerialet som inngrepet gjelder, skal utleveres til den som er krenket ved inngrepet, mot et vederlag, eller at plantematerialet skal tilintetgjøres.

Første ledd kan ikke anvendes overfor den som har ervervet plantematerialet i aktsom god tro og ikke selv har begått inngrep.

§ 32. Midlertidig rettsvern

I den utstrekning en søknad fører til meddelelse av planteforedlerrett, gjelder reglene i §§ 6 - 8 om sortseierens enerett og reglene i § 30 om erstatning for inngrep også for tidsrommet fra søknaden ble kunngjort etter § 13 til planteforedlerretten ble meddelt.

Kapittel 8. Forskjellige bestemmelser

§ 33. Planteresortsnemnda og Planteresortsregisteret m.m.

Planteresortsnemndas sammensetning, sete og adgang til å delegere avgjørelsesmyndighet m.m. fastsettes av Kongen. Nærmere bestemmelser om søknader om planteforedlerrett, om behandlingen av dem, om

offentlighet for dokumentene i den enkelte sak og om oppreisning for oversittelse av frister m.m. gis i forskrift.

Plantesortsnemnda skal ha et sekretariat. De nærmere bestemmelser om dette gis av Kongen.

Plantesortsregisteret føres av Plantesortsnemnda. Registeret er offentlig. Enhver kan kreve bekreftede utskrifter. Om anmerkninger i registeret og om virkningen av anmerkninger gjelder patentloven § 44 tilsvarende. Nærmere regler om registeret og om avgifter for utskrifter og anmerkninger gis i forskrift.

§ 34. Meddelelser fra Plantesortsnemnda m.m.

Meddelelser fra Plantesortsnemnda til søkeren eller sortseieren regnes alltid som avgitt når de er sendt til den adressen som søkeren eller sortseieren senest har oppgitt til Plantesortsnemnda. Adressen innføres i plantesortsregistret.

Hvis den registrerte adressen viser seg å være feil, inntas meddelelsen eller et sammendrag i Norsk Lysingsblad med opplysning om at dokumentet kan fås hos Plantesortsnemnda.

Kan forkynnelse eller annen prosessuell meddelelse ikke skje ved den registrerte adressen, gjelder annet ledd tilsvarende for retten. Dokumentet anses i så fall som forkynt eller meddelt fire uker etter utgivelsen av Norsk Lysingsblad.

Hvis søker eller sortseier har oppnevnt en fullmektig til å representere seg i forhold som gjelder søknaden eller planteforedlerretten, skal fullmektigens navn og adresse innføres i plantesortsregistret.

§ 35. Tvangslisens

Unnlater sortseieren å sørge for at formeringsmateriale av den beskyttede sorten blir utbudt for salg, eller på annen måte tilbudt, på rimelige vilkår og i det omfang som er nødvendig av hensyn til den nasjonale matforsyningen eller andre viktige allmenne interesser, kan den som vil utnytte sorten ved søksmål få tvangslisens til det såfremt det ikke foreligger rimelig grunn for unnlåtelsen.

En patenthaver som ikke kan utnytte oppfinnelsen uten å krenke en eldre planteforedlerrett, kan mot passende vederlag få tvangslisens til å utnytte den beskyttede plantesorten. Tvangslisens meddeles bare hvis

patenthaveren godtgjør at oppfinnelsen utgjør et viktig teknisk fremskritt av vesentlig økonomisk betydning i forhold til plantesorten.

Hvis en sortseier har fått tvangslisens til å utnytte en patentert oppfinnelse etter patentloven § 46 a første ledd, har patenthaveren krav på tvangslisens til å utnytte den beskyttede plantesorten på rimelige vilkår.

Patentloven §§ 49 til 50 a gjelder tilsvarende for tvangslisens etter paragrafen her. Retten eller Konkurransetilsynet kan pålegge sortseieren å utlevere nødvendig formeringsmateriale av sorten til tvangslisenshaveren.

§ 36. Rettergangsbestemmelser

For Oslo tingrett reises søksmål om retten til en plantesort som det er søkt om planteforedlerrett for, søksmål om overføring av en planteforedlerrett og søksmål som nevnt i § 19 annet ledd, § 24, § 25 annet ledd jf. § 19 annet ledd og § 35.

Oslo tingrett er verneting for søkere og innehavere av planteforedlerretter dersom vedkommende ikke har bopel eller sete her i riket.

Patentloven §§ 64 til 66 gjelder tilsvarende.

§ 37. Ikrafttredelsesbestemmelser m.m.

Stortinget samtykker i at Norge slutter seg til Den internasjonale konvensjonen for beskyttelse av nye plantesorter vedtatt 2. desember 1961 og endret 10. november 1972, 23. oktober 1978 og 19. mars 1991.

Loven trer i kraft fra den tid Kongen fastsetter. § 37 første ledd trer likevel i kraft straks.

Fra samme tid oppheves lov 12. mars 1993 nr. 32 om planteforedlerrett.

§ 38. Overgangsbestemmelser

Dersom ikke annet bestemmes nedenfor, kommer denne loven også til anvendelse på plantesorter som er meddelt planteforedlerrett eller som det er søkt om planteforedlerrett for og søknaden er kunngjort i henhold til § 13 før lovens ikrafttredelse.

En søknad om planteforedlerrett som er kunngjort i henhold til § 13 før denne lovens ikrafttredelse skal behandles og avgjøres i henhold til tidligere lov om planteforedlerrett.

Tidligere lov om planteforedlerrett kommer til anvendelse på utnyttelse av plantemateriale som har skjedd eller rettigheter som er ervervet før denne lovens ikrafttredelse.

Bestemmelsene i § 6 tredje ledd kommer ikke til anvendelse på plantemateriale der planteforedlerretten er uttømt (konsumert) før denne lovens ikrafttredelse.

Saker om gyldigheten av en planteforedlerrett som er meddelt før denne lovens ikrafttredelse avgjøres etter tidligere lov om planteforedlerrett.

Den som før denne lovens ikrafttredelse har startet utnyttelse av plantemateriale av en beskyttet plantesort på en slik måte som etter tidligere lov om planteforedlerrett ikke krevde sortseierens samtykke, kan fortsette den planlagte virksomheten i nødvendig og sedvanlig utstrekning, dog ikke lenger enn fem år fra denne lovens ikrafttredelse. Samme rett har den som har foretatt vesentlige forberedelser for utnyttelse av en beskyttet plantesort.

En jordbruker som, før denne lovens ikrafttredelse, har utnyttet høstet materiale oppnådd ved dyrking av en beskyttet sort på egen driftsenhet til formering av sorten på eiendommen, jf. § 8, kan fortsette utnyttelsen uten å betale vederlag, dog ikke lenger enn to sesonger etter denne lovens ikrafttredelse.